

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΥΓΕΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Παρουσίαση των ηλεκτρονικών τσιγάρων από τον Ελληνικό
τύπο: Ανάλυση των δημοσιεύσεων από καθημερινές και
εβδομαδιαίες ηλεκτρονικές εφημερίδες**

Μεταπτυχιακός φοιτητής: Τσολάκης Ζήσης-Ειδ. Γενικής Ιατρικής

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Χατζόγλου Χρυσή, Αν. Καθηγήτρια, Τμήματος Ιατρικής ΠΘ (Επιβλέπουσα)

Γουργουλιάνης Κων/ος, Καθηγητής Πνευμονολογίας, Τμήματος Ιατρικής ΠΘ

Ζαρογιάννης Σωτήρης, Λέκτορας Φυσιολογίας, Τμήματος Ιατρικής ΠΘ

Λάρισα, 2014

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΥΓΕΙΑΣ

**Presentation of electronic cigarettes from the Greek press:
Analysis of publications from online daily and weekly
newspapers**

Περιεχόμενα

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1.ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ.....	IX
2.ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ	IX
3.ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ.....	XI
4.ΔΙΑΚΟΠΗ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ.....	XII
5.ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ.....	XIII
6.ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ...XVI	
7.ΔΙΑΦΗΜΗΣΗ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΤΙΓΚ ΓΙΑ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ.....	XVII
8.ΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΣΙΓΑΡΟΥ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟ.....	XVIII
9.ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΣΙΓΑΡΟΥ.....	XIX
10.ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ.....	XX
11.ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ(ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ-FDA,ΚΕΝΤΡΟ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΚΑΠΝΟΥ- ΣΤΡΣ,ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ- ΤΣΑ).....	XX
12.ΤΕΧΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΣΙΓΑΡΟ.....	XXII
13.ΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΣΙΓΑΡΟΥ.....	XXII
14.ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΣΙΓΑΡΟΥ ΩΣ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ.....	XXIV
15.ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΤΣΙΓΑΡΟΥ.....	XXV

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1.ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ.....	XXVI
2.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	XXIV
3.ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	XLV
4.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	XLIV

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα ως ένα νέο και δημοφιλές προϊόν απασχόλησε για πολλούς λόγους την κοινή γνώμη μέσα από δημοσιεύσεις και παρουσιάσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αναγνωρίζεται πως μπορούν να διαδραματίσουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση απόψεων και προσδοκιών γύρω από αυτά, μπορούν να δημιουργήσουν πρότυπες συμπεριφορές με τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται. Με αυτό το σκεπτικό είναι πολύ σημαντικό να καταλάβουμε πως παρουσίασαν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας το ηλεκτρονικό τσιγάρο στο κοινό. Το ενδιαφέρον για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα τα τελευταία χρόνια, σε σημαντικό βαθμό, οφείλεται στον τρόπο παρουσίασης τους από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

ΣΚΟΠΟΣ: Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να εξεταστούν οι παρουσιάσεις των συσκευών αυτών στον Ελληνικό τύπο από την ημέρα της ανακάλυψης τους μέχρι σήμερα. Από τις διαπιστώσεις και τους προβληματισμούς που θα προκύψουν από αυτήν την ανάλυση γίνεται προσπάθεια εξαγωγής συμπερασμάτων που πιθανόν να βοηθήσουν την περαιτέρω στάση και αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου.

ΜΕΘΟΔΟΣ: Η αναζήτηση έγινε μέσα από τις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων 22 καθημερινών και 24 εβδομαδιαίων εφημερίδων πανελλαδικής κυκλοφορίας. Η περίοδος της αναζήτησης είναι από την χρονιά ανακάλυψης του ηλεκτρονικού τσιγάρου το 2004 ως το 2014. Η θεματική ανάλυση που έγινε για το ηλεκτρονικό τσιγάρο επικεντρώθηκε στο πως τα μέσα παρουσιάζουν την χρήση και τους χρήστες στην περίοδο αυτή αλλά και το πώς αλλάζουν οι προσεγγίσεις από την εμφάνιση τους ως σήμερα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ: Ο Ελληνικός τύπος ασχολείται σε μεγάλο βαθμό με ζητήματα που έχουν σχέση με το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Ο συνολικός αριθμός των άρθρων ήταν 146, από τα οποία 110 ήταν από πανελλαδικές καθημερινές εφημερίδες και 36 από εβδομαδιαίες. Η ανάλυση που έγινε στην παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στα παρακάτω θέματα όπως αυτά προέκυψαν από την ανασκόπηση των άρθρων που συμπεριλήφθηκαν σε αυτήν. Τα θέματα αυτά είναι: ρυθμίσεις και νομοθεσία για την χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου, αβεβαιότητα και επικίνδυνα συστατικά του, κόστος και οικονομικά δεδομένα, εναλλακτική επιλογή με λιγότερες συνέπειες, διαφήμιση, εμπόριο από εταιρίες και χρήση από αναγνωρίσιμους. Από την αναζήτηση προκύπτει ότι οι Ελληνικές εφημερίδες παρέχουν αρκετές χρήσιμες πληροφορίες και καλύπτουν σε μεγάλη έκταση το συγκεκριμένο θέμα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Από την ανάλυση των δημοσιεύσεων προκύπτει η ανάγκη θέσπισης κανόνων από την πολιτεία για την κυκλοφορία του ηλεκτρονικού τσιγάρου, η ανάγκη ελέγχου της αγοράς και της διαφήμισης. Ανησυχία υπάρχει για τον ρόλο των εταιριών αλλά και των ατόμων που είναι ευρέως γνωστοί, οι οποίοι συχνά εμπλέκονται στο θέμα του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Εν τέλει πρέπει να δούμε τον

ρόλο αυτού του προϊόντος στην γενικότερη αντικαπνιστική προσπάθεια για την αποφυγή λαθών που θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην δημόσια υγεία.

ABSTRACT

SUBJECT: Electronic cigarettes as a new and popular product for many reasons preoccupied public opinion through publications and presentations in Mass Communication. The media is recognized that they play a very important role in shaping views and expectations around them, they can create standard behaviors with the risks this entails. With this in mind it is very important to understand that showed the media the electronic cigarette in public. Interest in the electronic cigarette is largely due to the presentation of the media.

PURPOSE: The purpose of this study was to examine the presentations of these devices in the Greek press on the day of their discovery until today. From the findings and concerns arising from this analysis is an attempt to draw conclusions that may help further stop and address this phenomenon.

METHODS: A search was made through electronic databases 22 daily and 24 weekly newspapers nationwide movement. The period of search is the year of discovery of the electronic cigarette in 2004 until 2014. Thematic analysis made for the electronic cigarette focused on how the media present the use and users in this period and how changing approaches

RESULTS: The Greek press deals largely with issues related to the electronic cigarette. The total number of entries was 146, of which 110 were from nationwide daily newspapers and 36 weekly from. The analysis performed in this study focused on the following issues as they emerged from the review of the articles included in this. These issues are: regulations and legislation on the use of e cigarette, uncertainty and hazardous ingredients, cost and financial data, alternative with less impact, advertising, trade by companies and use from celebrities. From the search shows that Greek newspapers provide enough useful information covering extensively the issue.

CONCLUSIONS: An analysis of publications resulting rules are needed by the state for the movement of the electronic cigarette, the need to monitor the market and advertising. Concern exists about the role of companies and individuals that are wide known, which often involved the issue of electronic cigarette. Ultimately we need to see the role of this product in general anti-smoking effort to avoid mistakes that will have significant impact on public health

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την εμφάνιση τους τα ηλεκτρονικά τσιγάρα φαίνονται και δίνουν την αίσθηση κανονικού τσιγάρου χωρίς να περιέχουν καπνό. Συνήθως όμως έχουν την εθιστική ουσία της νικοτίνης καθώς επίσης και άλλα συστατικά. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του έστρεψαν τα φώτα της δημοσιότητας σε αυτό την εποχή που για λόγους υγείας υπήρξε εκστρατεία κατά του καπνίσματος. Η διαδικασία διακοπής του καπνίσματος είναι δύσκολη όταν οι καπνιστές προσπαθούν μόνοι τους. Διάφορες συσκευές που χορηγούν εισπνεόμενη νικοτίνη είναι φάρμακα πρώτης γραμμής στην προσπάθεια διακοπής του καπνίσματος. Το ρόλο αυτό διεκδικεί και το ηλεκτρονικό τσιγάρο κυρίως μέσω της διαφήμισης χωρίς όμως να έχει πάρει έγκριση για αυτό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτές έχει το γεγονός ότι επηρεάζουν συμπεριφορές που είναι σταθερές επί δεκαετίες όπως είναι το κάπνισμα, έχουν σχέση με θέματα υγείας στον γενικό πληθυσμό και πιθανόν να προσφέρουν κάποιες λύσεις στο μέλλον με την σύμφωνη γνώμη της επιστημονικής κοινότητας που θα καθορίσει το πλαίσιο κυκλοφορίας αυτών των προϊόντων. Η επιθυμία διακοπής καπνίσματος ολοένα και αυξάνεται με παγκόσμιες πολιτικές πρωτοβουλίες για το σκοπό αυτό. Η επιτακτική ανάγκη διακοπής του καπνίσματος, η διαφήμιση που αυξάνεται για αυτά τα προϊόντα, τα εμπορικά και οικονομικά δεδομένα που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό τσιγάρο αποτελούν λόγους της αυξημένης χρήσης τους.

Το ενδιαφέρον από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τις ηλεκτρονικές εφημερίδες για το ηλεκτρονικό τσιγάρο προκύπτει από το μεγάλο αριθμό δημοσιεύσεων σε αυτές για αυτό το θέμα. Μέχρι στιγμής δεν είναι γνωστή η επιρροή που μπορεί να έχουν στην στάση της κοινωνίας απέναντι σε αυτά. Οι δημοσιεύσεις αυτές καταλαμβάνουν ένα σύνολο θεμάτων που σχετίζονται με αυτές τις συσκευές. Τα θέματα αυτά στο σύνολο τους περιστρέφονται από ζητήματα που κατά κύριο λόγο απασχολούν τους χρήστες αλλά και ανθρώπους που προβληματίζονται για την εμφάνιση νέων συσκευών πολύ δε περισσότερο όταν αυτές γίνονται όλο και πιο δημοφιλείς στο ευρύ κοινό. Οι δημοσιεύσεις αυτές εστιάζουν περισσότερο στα παρακάτω θέματα που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό τσιγάρο: τις ρυθμίσεις και τα νομοθετικά μέτρα στην προσπάθεια ελέγχου κινδύνων που σχετίζονται με την χρήση του, παρουσίαση των βλαβερών συνεπειών από τη χρήση του γεγονός που γεννά ερωτηματικά και αβεβαιότητα για αυτές τις συσκευές παράδοσης νικοτίνης, παρουσίαση των οικονομικών δεδομένων που προκύπτουν γύρω από αυτό, επιχειρήματα που σχετίζονται με το ότι αποτελεί εναλλακτικός τρόπος καπνίσματος με λιγότερες παρενέργειες και ζητήματα που έχουν να κάνουν με τη διαφήμιση και προώθηση του ηλεκτρονικού τσιγάρου με διάφορους τρόπους.

Η έρευνα αυτή προσπαθεί να αποκωδικοποιήσει τις δημοσιεύσεις των ηλεκτρονικών εφημερίδων γιατί μεταδίδουν στους αναγνώστες σημαντικές πληροφορίες για αυτό το θέμα. Ενημερώνουν τους αναγνώστες για το τι είναι το ηλεκτρονικό τσιγάρο, πως χρησιμοποιείται, ποια είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του. Με αυτήν τη μελέτη γίνεται προσπάθεια αναγνώρισης της επίδρασης που μπορεί να έχει η

ενημέρωση γύρω από τα θέματα που έχουν επιλεγθεί, όπως αυτά προέκυψαν μετά από λεπτομερή ανάγνωση αυτών των θεμάτων μέσα από τις δημοσιεύσεις. Η ανάλυση αυτών των θεμάτων καταλήγει σε συμπεράσματα που θα βοηθήσουν στην στάση που θα πρέπει υπάρχει για αυτές τις συσκευές στο μέλλον καθώς φαίνεται ότι εγείρουν πολλές υποσχέσεις αλλά και προβληματισμούς ταυτόχρονα.

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Τι είναι το ηλεκτρονικό τσιγάρο

Το ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι μια ηλεκτρονική συσκευή διανομής νικοτίνης που λειτουργεί με μπαταρία και μοιάζει με συμβατικό τσιγάρο. Μετατρέπει ένα υγρό που περιέχει νικοτίνη σε ατμό που μπορεί να εισπνευστεί. Δημιουργήθηκε με σκοπό να μιμηθεί το συμβατικό τσιγάρο χωρίς τις επιβλαβείς συνέπειες του^{1,2}.

Ο βασικός σχεδιασμός του ηλεκτρονικού τσιγάρου είναι γενικά παρόμοιος σε όλες τις εταιρίες. Αποτελείται από ένα πλαστικό σωλήνα, ένα ηλεκτρονικό στοιχείο θέρμανσης, ένα δοχείο που περιέχει νικοτίνη, προπυλενική γλυκόλη (και νερό, μια επαναφορτιζόμενη μπαταρία λιθίου με ένα θάλαμο ατμοποίησης, με μια μεμβράνη για την αποβολή των διάφορων άχρηστων συστατικών. Κάποια ηλεκτρονικά τσιγάρα έχουν ένα φως στην άκρη τους που ανάβει όταν ο χρήστης εισπνέει, ώστε να μοιάζει με την καύτρα του πραγματικού τσιγάρου που καίγεται. Το διάλειμμα του δοχείου θερμαίνεται όταν ενεργοποιείται το ηλεκτρονικό στοιχείο θέρμανσης και δημιουργεί καπνό που εισπνέεται από τον χρήστη. Με τον τρόπο αυτόν η νικοτίνη από τους πνεύμονες φτάνει πολύ γρήγορα στον εγκέφαλο^{1,3}.

Η περιεκτικότητα σε νικοτίνη του δοχείου ποικίλλει μεταξύ των κατασκευαστών, αλλά και στην ίδια εταιρία. Συχνά στο διάλυμα αυτό προστίθενται χημικά και αρωματικές ουσίες (ποικιλίες μάρκας τσιγάρων, σοκολάτα, καφές, μέντα, φρούτα). Η περιεκτικότητα νικοτίνης μπορεί να είναι από μηδενική έως μέγιστο 16-18 ml (τα είναι όγκος και όχι συγκέντρωση, μήπως εννοείς mg/ml?) ανά δοχείο. Η προπυλενική γλυκόλη είναι χημικό πρόσθετο που χρησιμοποιείται για τη δημιουργία τεχνητού καπνού ώστε το ηλεκτρονικό να μοιάζει με πραγματικό τσιγάρο στην εμφάνιση^{1,4}.

Το ηλεκτρονικό τσιγάρο αναπτύχθηκε από έναν κινέζο φαρμακοποιό τον Honlik και κατοχυρώθηκε το 2003. Σύμφωνα με τους κατασκευαστές του ηλεκτρονικού τσιγάρου ο ατμός που εισπνέουμε δεν περιέχει πίσσα ή πολλές από τις άλλες τοξικές χημικές ουσίες που βρέθηκαν στα τσιγάρα. Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα που παρασκευάζονται από διάφορους κατασκευαστές έχουν κάποιες διαφορές μεταξύ τους. Μερικές από αυτές είναι οι αναμμένες ή όχι άκρες κατά την εισπνοή, οι αρωματικές ουσίες που περιέχουν όπως μενθόλη, σοκολάτα, φρούτα ή καφέ καθώς και η διαφορετική εμφάνισή τους. Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα φαίνονται και δίνουν την αίσθηση κανονικού τσιγάρου αλλά δεν περιέχουν καπνό, δεν απαιτούν καύση και δεν παράγουν καπνό. Η νικοτίνη και τα άλλα συστατικά στο ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι σε μορφή αεροζόλ πριν την εισπνοή.^{5,6,7}

2.Επιδημιολογικά δεδομένα

Περίπου 80% των καπνιστών που προσπαθούν να διακόψουν μόνοι τους το κάπνισμα υποτροπιάζουν μέσα στον πρώτο μήνα αποχής και μόνο το 3-5% παραμένουν μακριά από το τσιγάρο μετά από 6 μήνες. Η χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου αυξάνεται

στις ηνωμένες πολιτείες και σε όλον τον κόσμο. Οι ενεργητικοί καπνιστές στις ηνωμένες πολιτείες αναφέρουν σε ποσοστό 11,4% συνεχή χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου και σε ποσοστό 4,1% χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου κατά τις τελευταίες 30 ημέρες.⁸

Περισσότεροι από τα 2/3 (69%) των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν ακούσει για το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Από αυτούς το 46% έχει ακούσει για αυτό και ξέρει τι είναι, το 23% έχει ακούσει άλλα δεν ξέρει τι είναι και το 31% δεν το γνωρίζει καθόλου. Τα ποσοστά αυτά διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των διαφόρων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, π.χ. στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά που έχουν ακούσει για το ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι η Φινλανδία (92%), Ελλάδα (90%), Λετονία (88%). Ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά έχουν οι Σουηδία (34%), Ιρλανδία (47%). Σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων που έχουν ακούσει για το ηλεκτρονικό τσιγάρο, γνωρίζει τι είναι. Εξαιρέση αποτελεί η Σλοβακία, όπου ένα μεγάλο ποσοστό έχει ακούσει για αυτό το προϊόν, αλλά δεν ξέρει ακριβώς τι είναι^{9,10}.

Οι άνδρες είναι πιο πιθανό να έχουν ακούσει για το ηλεκτρονικό τσιγάρο σε σύγκριση με τις γυναίκες αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο και με την πιθανότητα να γνωρίζουν τι είναι. Χαμηλότερα επίπεδα αναγνώρισης του προϊόντος υπάρχουν στους υπερήλικες και τους συνταξιούχους. Η ηλικιακή ομάδα 15-24 έχει υψηλό ποσοστό αναγνώρισης για το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχουν σαφή άποψη σχετικά με τους κινδύνους του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Το 38% λέει ότι δεν γνωρίζει αν είναι επιβλαβές ή όχι, το 27% ότι είναι επιβλαβή για αυτούς που τα χρησιμοποιούν και το 35% πως δεν είναι επιβλαβή. Περισσότεροι από το 50% στην Φινλανδία και Λετονία πιστεύουν πως είναι επιβλαβή. Αντίθετα στην Ιταλία και την Ιρλανδία μόνο το 14% και 12% αντίστοιχα συμφωνούν με αυτήν την άποψη. Τα μεγαλύτερα ποσοστά αυτών που είπαν ότι δεν ξέρουν είναι στην Σουηδία, Ιρλανδία, Βουλγαρία και Κύπρο¹⁰.

Οι καπνιστές είναι πιο πιθανό να πιστεύουν πως το ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι ασφαλές (41%) από τους μη καπνιστές (33%). Όμως είναι το ίδιο πιθανό και οι δύο ομάδες να πιστεύουν ότι δεν είναι ασφαλές. Άτομα μεγάλης ηλικίας, συνταξιούχοι και με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο είναι πιο πιθανό να λένε ότι δεν γνωρίζουν. Η ηλικιακή ομάδα μεταξύ 15-24, μαθητές και πρώην καπνιστές είναι πιθανότερο σε σχέση με όλες τις άλλες κοινωνικό-οικονομικές ομάδες να λένε ότι βλάπτουν την υγεία των χρηστών. Η τακτική χρήση αυτών των προϊόντων είναι σπάνια και το μεγαλύτερο ποσοστό έχει απλά δοκιμάσει κάποιες φορές. Το 7% των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν δοκιμάσει το ηλεκτρονικό τσιγάρο¹⁰.

Έχει βρεθεί ότι 70% των καπνιστών ισχυρίζονται ότι θέλουν να διακόψουν το κάπνισμα και πως περισσότεροι από 40% προσπάθησαν να διακόψουν τον τελευταίο χρόνο και πως σκόπιμα σταμάτησαν να καπνίζουν για τουλάχιστον μια μέρα. Άλλα στοιχεία δείχνουν ότι ένας στους δέκα καπνιστές χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό

τσιγάρο. Ο αριθμός των χρηστών του στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει αυξηθεί σε περίπου 1-3 εκατομμύρια το τρέχον έτος από 700.000 την τελευταία χρονιά¹¹.

3. Κάπνισμα και ηλεκτρονικό τσιγάρο

Το κάπνισμα είναι η κύρια αποτρέψιμη αιτία θανάτου. Καρδιαγγειακά νοσήματα, ο καρκίνος του πνεύμονα, η χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια (ΧΑΠ) είναι μερικά από τα προβλήματα που αυτό δημιουργεί. Σήμερα είναι πολλοί εκείνοι οι καπνιστές οι οποίοι προσπαθούν να ελαττώσουν το κάπνισμα με διάφορους τρόπους, ένας εκ των οποίων είναι και το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Το τελευταίο καταλαμβάνει όλο και μεγαλύτερο μερίδιο της ελληνικής και παγκόσμιας αγοράς γεγονός που έχει δημιουργήσει μεγάλη συζήτηση σε όλα τα επίπεδα. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει παγκόσμια εκστρατεία για τη διακοπή του καπνίσματος εφόσον με τη διακοπή του μειώνεται ο κίνδυνος πρόκλησης θανάτου από νοσήματα που σχετίζονται με αυτό.^{12,13}

Τα προϊόντα του ηλεκτρονικού τσιγάρου έχουν εξελιχθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Έτσι φτάνοντας στο σήμερα κυκλοφορούν περισσότερες από 250 μάρκες ηλεκτρονικού τσιγάρου. Από τα προϊόντα καπνού η νικοτίνη φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο σε ασθένειες που σχετίζονται με το κάπνισμα, ωστόσο πολύ μικρότερο σε σχέση με τα υπόλοιπα προϊόντα καπνού. Εξαιτίας αυτού έγινε κατά καιρούς προσπάθεια παροχής καθαρής νικοτίνης με τη μορφή υποκατάστατων για θεραπευτικούς λόγους τα οποία διευκολύνουν τη διακοπή καπνίσματος. Έτσι η δυνατότητα μιας συσκευής να χορηγεί σε εισπνεόμενη μορφή νικοτίνη έχει συζητηθεί από ερευνητές ως μια μέθοδος για την διακοπή του καπνίσματος χωρίς παρόλα αυτά να έχει αποδειχθεί ότι ισχύει κάτι τέτοιο για το ηλεκτρονικού τσιγάρου.¹⁴

Είναι πολύ συχνό για τους κλινικούς γιατρούς και ειδικότερα τους πνευμονολόγους να αντιμετωπίζουν καθημερινά ασθενείς των οποίων η ζωή έχει καταστραφεί από το κάπνισμα. Κυρίως η επιστήμη της πνευμονολογίας κυριαρχείται από περιστατικά που σχετίζονται με τις συνέπειες του καπνίσματος. Η πρόληψη του καπνίσματος είναι βασικός λόγος βελτίωσης της αναπνευστικής υγείας. Η Ευρωπαϊκή Πνευμονολογική Εταιρεία (ERS), αντιτίθεται στη χρήση όλων των προϊόντων καπνού καθώς και στην προώθηση προϊόντων νικοτίνης χωρίς έγκριση όπως ο μασώμενος καπνός, και άλλα νέα προϊόντα, που περιλαμβάνουν τα ηλεκτρονικά τσιγάρα (e-cigs), το snuss (σουηδικός μασώμενος καπνός), τον διαλυόμενο καπνό και τον ναργιλέ. Δεν υπάρχει καμία αξιόπιστη επιστημονική μελέτη για να τεκμηριώσει την υπόθεση ότι μειώνουν την βλάβη που προκαλεί το κάπνισμα ή ότι είναι ασφαλείς εναλλακτικές λύσεις για τα συμβατικά τσιγάρα. Διαθέσιμες έρευνες δείχνουν ότι τα προϊόντα αυτά ενέχουν σημαντικό κίνδυνο για την υγεία των καπνιστών, θέτοντας τους σε συνεχή υψηλό κίνδυνο. Υπάρχει μια αυξανόμενη ανησυχία για τους πιθανούς κινδύνους για την υγεία που συνδέονται με την χρήση και την έκθεση στο ηλεκτρονικό τσιγάρο. Σε ένα πρόσφατο δείγμα του προϊόντος διαπιστώθηκε ότι περιέχει καρκινογόνες και τοξικές χημικές ουσίες¹⁵.

Η χρήση του καπνού είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα υγείας με αυξημένο κίνδυνο πολλών νοσηρών καταστάσεων από τη χρήση του. Το πρόβλημα γίνεται κόμη πιο δύσκολο λόγω των μεγάλων ποσοστών αποτυχίας για την διακοπή του παρά την ύπαρξη πολλών αποτελεσματικών φαρμάκων και παρεμβάσεων που υπάρχουν (αυτοκόλλητα νικοτίνης, ρινικό σπρέι, τσίγλες νικοτίνης, φάρμακα όπως βουπροπιόνη και βαρενικλίνη και άλλα). Ρόλο στη διακοπή διεκδικεί και το ηλεκτρονικό τσιγάρο χωρίς όμως να έχει πάρει επίσημα έγκριση για αυτό.^{13,16}

4. Διακοπή καπνίσματος και ηλεκτρονικό τσιγάρο

Έχει βρεθεί ότι 70% των καπνιστών ισχυρίζονται πως θέλουν να διακόψουν το κάπνισμα, ότι περισσότεροι από 40% προσπάθησαν να το διακόψουν τον τελευταίο χρόνο και πως σκόπιμα σταμάτησαν να καπνίζουν για τουλάχιστον μια μέρα. Ο κλινικός γιατρός θα πρέπει να ρωτά τους ασθενείς για την καπνισματική τους κατάσταση, για την πρόθεση διακοπής του τσιγάρου, τον τρόπο χρήσης του από αυτούς, το ιστορικό προηγούμενων προσπαθειών διακοπής και με βάση όλα τα παραπάνω να προχωρά στο σχεδιασμό μιας νέας προσπάθειας.^{1,17}

Η διακοπή του καπνίσματος είναι μια δύσκολη διαδικασία για πολλούς λόγους. Ένας από αυτούς είναι η εξάρτηση και η ανοχή που προκαλεί η νικοτίνη, η οποία είναι μια ψυχοτρόπος ουσία που σε 10-15 δευτερόλεπτα από την έναρξη του καπνίσματος απορροφάται στην αιματική ροή και άμεσα φτάνει στον εγκέφαλο. Η δράση της νικοτίνης στον εγκέφαλο μέσω των νικοτινικών χολινεργικών υποδοχέων έχουν σαν αποτέλεσμα τη μείωση του άγχους, το αίσθημα χαλάρωσης, ευχαρίστησης, τη μείωση της όρεξης και την αύξηση της εγρήγορσης. Σε περίπτωση έλλειψης νικοτίνης ο καπνιστής επιθυμεί πολύ το τσιγάρο και παρουσιάζει συμπτώματα του συνδρόμου στέρησης της νικοτίνης.^{1,12}

Περίπου 80% των καπνιστών που προσπαθούν να διακόψουν μόνοι τους το κάπνισμα υποτροπιάζουν μέσα στον πρώτο μήνα. Μόνο το 3-5% παραμένουν μακριά από το τσιγάρο μετά από 6 μήνες. Εγκεκριμένοι τρόποι διακοπής του καπνίσματος είναι η συμβουλευτική παρέμβαση (συμπεριφορική και γνωσιακή), η φαρμακευτική θεραπεία (αυτοκόλλητα νικοτίνης, ρινικό σπρέι, τσίγλες νικοτίνης, φάρμακα όπως βουπροπιόνη και βαρενικλίνη και άλλα) που έχουν καλύτερα αποτελέσματα σε συνδυασμό μεταξύ τους από ότι κάθε μέθοδος χωριστά. Τα αποτελέσματα διακοπής είναι καλύτερα σε αποφασισμένους καπνιστές αλλά εξαιτίας της χρόνιας υποτροπιάζουσας φύσης της εξάρτησης από το τσιγάρο χρειάζονται νέες προσεγγίσεις για τη διακοπή του καπνίσματος.¹⁸

Πρόσφατα το ηλεκτρονικό τσιγάρο, εισήχθη στην ελληνική αγορά και διαφημίζεται ως μια αποτελεσματική συσκευή για την διακοπή του καπνίσματος. Η μεγάλη απήγηση που έχει στην ελληνική και παγκόσμια αγορά δημιούργησε προβληματισμούς, ερωτήματα, αμφισβήτηση με επακόλουθο κάποιες αρχές να θέλουν να το απαγορεύσουν ή τουλάχιστον να το ελέγξουν. Οι αμφιγνώμιες γύρω από το ηλεκτρονικό τσιγάρο αφορούν το εάν είναι ασφαλής και αποτελεσματική η

χρήση του, εάν πραγματικά βοηθά στην διακοπή ή τουλάχιστον στην ελάττωση του καπνίσματος.¹⁹

Συχνά διαφημίσεις τονίζουν την απουσία συμπτωμάτων στέρησης με τη χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου κάνοντάς το ελκυστικό σε καπνιστές που σχεδιάζουν να διακόψουν το κάπνισμα. Οι άνθρωποι το αγοράζουν και για άλλους λόγους εκτός της διακοπής του καπνίσματος, όπως για να μπορούν να καπνίζουν σε χώρους που δεν επιτρέπεται το κάπνισμα αποφεύγοντας με αυτόν τον τρόπο την έκθεση των άλλων στον καπνό του. Η χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου ως θεραπεία για τη διακοπή του καπνίσματος δεν έχει διερευνηθεί επίσημα. Για το λόγο αυτό ο παγκόσμιος οργανισμός υγείας ζήτησε από τις εταιρίες να μην κάνουν θεραπευτικούς ισχυρισμούς. Ωστόσο βρέθηκε ότι η χρήση του ελαττώνει την επιθυμία για κάπνισμα μετά από αποχή μιας νύχτας από αυτό, όταν συγκρίθηκε με εικονικό φάρμακο ή το συμβατικό τσιγάρο και εμφάνισαν παρόμοια αποτελέσματα με τις εισπνοές νικοτίνης. Μια άλλη μελέτη διαπίστωσε πως το ηλεκτρονικό τσιγάρο μείωσε την χρήση τσιγάρων και βοήθησε στην ελάττωση του καπνίσματος χωρίς εμφανή συμπτώματα στέρησης. Επίσης πολλοί χρήστες αναφέρουν πως η συσκευή τους βοήθησε να διακόψουν ή να μειώσουν το κάπνισμα και ότι έκριναν περισσότερο ευνοϊκό σε σχέση με τα αυτοκόλλητα νικοτίνης και την βουπροπριόνη.¹²

Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα και άλλες συσκευές που περιέχουν νικοτίνη είναι ανταγωνιστές στο λιανικό εμπόριο των συμβατικών τσιγάρων αντί των φαρμάκων. Άρα, αυτά τα προϊόντα αποτελούν μια άλλη επιλογή στην προσπάθεια των καπνιστών να κόψουν το κάπνισμα από αυτή των ιατρικών υπηρεσιών (οι ιατρικές υπηρεσίες χρησιμοποιούνται πολύ λίγο στη διακοπή του καπνίσματος). Αν λάβουμε υπόψιν ότι η επίδραση του ηλεκτρονικού τσιγάρου στη μείωση της βλάβης σε όσους δεν μπορούν να κόψουν το τσιγάρο τότε γίνεται παραδεκτό ότι αυτό αποτελεί μια ρεαλιστική λύση για την προστασία της δημόσιας υγείας. Η επιθυμία διακοπής καπνίσματος από τη μια και η επιλογή λιγότερο βλαβερών συνηθειών από την άλλη είναι οι λόγοι ταχείας αύξησης της χρήσης του. Παρά του ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο έχει τη δημοτικότητά του ως προϊόν που ενισχύει την διακοπή του καπνίσματος στην πράξη όμως δεν έχει πάρει έγκριση για αυτόν τον σκοπό από τον FDA. Ο λόγος είναι οι κακές πρακτικές παραγωγής, η παρουσία σε αυτό καρκινογόνων ουσιών, όπως επίσης και η απουσία της διαδικασίας που απαιτείται για την έγκριση ενός φαρμάκου με τον απαραίτητο αριθμό μελετών. Κάποιες μελέτες δείχνουν επιτυχία του ηλεκτρονικού τσιγάρου στη μείωση και σε κάποιες περιπτώσεις στην διακοπή του καπνίσματος χωρίς όμως τα αποτελέσματά τους να είναι απόλυτα ασφαλή, οπότε πιο καλά σχεδιασμένες μελέτες πρέπει να συμπληρωθούν προκειμένου να διαπιστωθεί εάν και κατά πόσο αυτά τα προϊόντα έχουν ρόλο στη διακοπή του καπνίσματος.^{2,16}

5. Επιστημονικά δεδομένα για το ηλεκτρονικό τσιγάρο

Πιθανόν η χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου ενέχει λιγότερο άμεσο κίνδυνο για τους καπνιστές απ' ότι τα τσιγάρα καπνού. Παράλληλα θα μπορούσε να βοηθήσει τους καπνιστές να σταματήσουν το κάπνισμα ή τη μείωση των βλαβών από το κάπνισμα λόγω των λιγότερων τσιγάρων που καπνίζουν. Από την άλλη πλευρά όμως υπάρχουν πιθανές βλάβες από το ηλεκτρονικό τσιγάρο συμπεριλαμβανομένης της προώθησης και συνέχισης της καπνισματικής συνήθειας αλλά και συμπεριφορές που ευνοούν την εξάπλωση του καπνίσματος.²⁰

Είναι ασφαλές το ηλεκτρονικό τσιγάρο; Το ηλεκτρονικό τσιγάρο ίσως είναι λιγότερο βλαβερό από το κάπνισμα αλλά περισσότερο επικίνδυνο από την εισπνεόμενη νικοτίνη. Αρνητικό είναι το γεγονός ότι δεν κατασκευάζονται σύμφωνα με τις υψηλές προδιαγραφές που υπόκεινται τα υποκατάστατα νικοτίνης από τις φαρμακευτικές εταιρίες και πιθανώς ο εισπνεόμενος ατμός να είναι επικίνδυνος. Πρόσφατη μελέτη δείχνει ότι σε καπνιστές υγιείς ενήλικες η χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου για 5 λεπτά έχει επίδραση στην πνευμονική λειτουργία και στο ποσοστό του εκπνεόμενου μονοξειδίου του αζώτου παρόμοια με αυτή του συμβατικού τσιγάρου.²¹

Υγρά που χρησιμοποιούνται στα ηλεκτρονικά τσιγάρα διαφέρουν στην συγκέντρωση τοξικών ουσιών. Τοξικές ουσίες έχουν ταυτοποιηθεί στον ατμό του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Τα επίπεδά τους είναι χαμηλότερα από το συμβατικό τσιγάρο αλλά υψηλότερα από τα υποκατάστατα νικοτίνης.²²

Αποτελέσματα από μη ελεγχόμενες κλινικές δείχνουν ότι τα ηλεκτρονικά τσιγάρα διευκολύνουν τους καπνιστές να διακόψουν το τσιγάρο και ότι καπνίζουν λιγότερα τσιγάρα. Ωστόσο επιπλέον έρευνες χρειάζονται για το κατά πόσο μειώνει τη βλάβη με τη μείωση του καπνίσματος.²³

Βλάβη στην υγεία του πληθυσμού από το ηλεκτρονικό τσιγάρο: Αρκετές είναι οι βλάβες που μπορεί να κάνει το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Όπως η υιοθέτηση της χρήσης του από μη καπνιστές, που αργότερα μπορεί να γίνουν καπνιστές ή μακροχρόνιοι χρήστες νικοτίνης. Η ταυτόχρονη χρήση ηλεκτρονικού και συμβατικού τσιγάρου ίσως στο μέλλον να υπονομεύσει την προσπάθεια διακοπής καπνίσματος, διότι η χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου που μοιάζει με τα κανονικά τσιγάρα θα δίνει την εντύπωση ότι η συμπεριφορά του καπνίσματος είναι αποδεκτή. Η χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου επίσης θα υπονομεύσει την απαγόρευση του καπνίσματος σε χώρους όπου έχουν εφαρμοστεί πολιτικές διακοπής του.²⁴

Λίγες μελέτες έχουν αξιολογήσει την επίδραση των ηλεκτρονικών τσιγάρων στα επίπεδα νικοτίνης στο πλάσμα και τον καρδιακό ρυθμό. Αυτές οι μελέτες δείχνουν μικρή επίδραση. Τα επιστημονικά δεδομένα περιορίζονται κυρίως σε έρευνες κατά τις οποίες ασθενείς αναφέρουν ήπιες παρενέργειες όπως ερεθισμό στο λαιμό, κεφαλαλγία, ίλιγγο, ναυτία. Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα του ηλεκτρονικού τσιγάρου έχει αξιολογηθεί σε μελέτες όπου οι ασθενείς αναφέρουν επιτυχία στη μείωση ή διακοπή του καπνίσματος. Οι μελέτες αυτές όμως παρουσιάζουν προβλήματα στη σχεδίαση με μεγάλη πιθανότητα λάθους διότι ο χρήστης από μόνος

του εκθέτει τις απόψεις του χωρίς να έχει αρχικά σχεδιαστεί η μελέτη. Κάποιες μελέτες έχουν χρησιμοποιήσει ως μέτρο σύγκρισης την επιθυμία της νικοτίνης από τους χρήστες ηλεκτρονικού τσιγάρου χωρίς όμως σαφή αποτελέσματα.²⁵

Μελέτες για τη συμπεριφορά από τη χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου με διάφορα μετρίσιμα τελικά σημεία όπως τα επίπεδα νικοτίνης στο πλάσμα, τον καρδιακό ρυθμό και τις συγκεντρώσεις μονοξειδίου του άνθρακα έδειξαν μικρή επίδραση που δεν προκαλούνται σημαντικές βλάβες και μεταβολές αυτών των παραμέτρων. Όμως τα αρνητικό σε αυτές τις μελέτες είναι ότι είναι σύντομης διάρκειας. Η μέση μέγιστη τιμή νικοτίνης στον ορό σε διάστημα μίας ώρας σε 16 ml ηλεκτρονικού τσιγάρου βρέθηκε να είναι μικρότερη από αυτήν ενός εγκεκριμένου (FDA) προϊόντος διακοπής καπνίσματος με το οποίο εισπνέεται νικοτίνη.²

Υπάρχει η τάση μέχρι σήμερα να υπερεκτιμούνται οι βλάβες σε σχέση με τα πιθανά οφέλη. Πιο συγκεκριμένα υπάρχει ανησυχία για την επαναλαμβανόμενη εισπνοή προπυλενικής γλυκόλης. Όμως η ανησυχία δεν επιβεβαιώνεται από μελέτες τοξικότητας και ο κίνδυνος δηλητηρίασης δεν είναι διαφορετικός από πολλές οικιακές συσκευές και χημικές ουσίες που διατίθενται στα σούπερ μάρκετ. Η απάντηση σε αυτούς που ισχυρίζονται ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο προωθεί τη συνέχιση του καπνίσματος είναι ότι οι περισσότεροι που τα χρησιμοποιούν είναι καπνιστές που θέλουν να διακόψουν το κάπνισμα και πως η χρήση τους φαίνεται πως βοηθάει στην εγκατάλειψη του κινήτρου. Η ανησυχία για τη χαμηλή παροχή νικοτίνης αντιμετωπίστηκε με στοιχεία που αποδεικνύουν ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο παρέχει σημαντική μείωση της επιθυμίας παρά το ότι έχουν χαμηλή παροχή νικοτίνης. Παράλληλα μειώνουν τις τοξίνες για τους μη καπνιστές.²⁶

Από αποτελέσματα ερευνών προκύπτει ότι αφαιρώντας το ηλεκτρονικό τσιγάρο από την αγορά ή αποθαρρύνοντας τη χρήση του πιθανόν αυτό να έβλαπτε τη δημόσια υγεία, στερώντας από τους καπνιστές μια σημαντική επιλογή για τη διακοπή του καπνίσματος. Αυτό φαίνεται από μελέτες που δείχνουν σημαντικά ποσοστά μείωσης και διακοπής καπνίσματος με τη χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου. Υπάρχει επίσης η άποψη μεταξύ των χρηστών ότι εάν διακόψουν το ηλεκτρονικό τσιγάρο θα αρχίσουν και πάλι το κάπνισμα. Έρευνα δείχνει ότι στο 79 % τα χρησιμοποιούν για πλήρη υποκατάσταση και το 17% για μερική. Άλλη μελέτη δείχνει ότι ένα εικονικό ηλεκτρονικό τσιγάρο επίσης μειώνει την επιθυμία, τα συμπτώματα στέρησης και τον αριθμό των τσιγάρων ανά ημέρα. Αυτό υποδεικνύει ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο υποκαθιστά μια επιπλέον συμπεριφορά παραδείγματος χάρη το χέρι στο στόμα, την αίσθηση του ατμού στο λαιμό, την εκπνοή του ατμού. Συμπερασματικά για καπνιστές που έχουν αποτύχει να σταματήσουν το κάπνισμα με εγκεκριμένες θεραπείες διακοπής τα ηλεκτρονικά τσιγάρα προσφέρουν μια εναλλακτική μέθοδο ή μια μέθοδο για τη συμπλήρωση των ήδη εγκεκριμένων θεραπειών. Επομένως φαίνεται λάθος να ζητηθεί από τους ανθρώπους που έχουν αποτελέσματα με το ηλεκτρονικό τσιγάρο να το σταματήσουν και να χρησιμοποιήσουν μεθόδους που αν και εγκεκριμένοι έχουν αποδειχθεί αναποτελεσματικοί για αυτούς. Στα θετικά του ηλεκτρονικού τσιγάρου είναι ότι δεν απαιτείται η καύση του και δεν προάγουν το παθητικό κάπνισμα. Αυτό

είναι πολύ σημαντικό ειδικά στο σπίτι με παιδιά όπου ενέχει σοβαρό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία με αύξηση του συνδρόμου αιφνιδίου βρεφικού θανάτου και αναπνευστικών παθήσεων σε παιδιά μεταξύ 3-11 ετών. Η χρήση των ηλεκτρονικών τσιγάρων από φροντιστές που καπνίζουν και οι οποίοι είναι απρόθυμοι να σταματήσουν το κάπνισμα με πιο παραδοσιακά μέσα μπορεί να είναι μια βιώσιμη εναλλακτική μέθοδος για τη μείωση του παθητικού καπνίσματος. Η άποψη αυτής της μελέτης είναι ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο προσφέρει περισσότερο όφελος από ότι κινδύνους όμως χρειάζεται κι άλλη έρευνα για το θέμα.²⁷

6. Ελληνικοί και διεθνείς οργανισμοί για το ηλεκτρονικό τσιγάρο.

Ο οργανισμός τροφίμων και φαρμάκων (FDA) των ΗΠΑ έχει το δικαίωμα ρύθμισης των προϊόντων καπνού. Το 2011 έκανε μια ανακοίνωση σχετικά με το ηλεκτρονικό τσιγάρο και τα προϊόντα καπνού. Ο FDA πρέπει να πάρει μια σειρά από αποφάσεις σχετικά με την ασφάλεια των προϊόντων αυτών που θα έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία. Ο FDA εξέφρασε την ανησυχία του πώς εκτός από τη διανομή νικοτίνης ο ατμός ίσως να μεταφέρει και άλλα επιβλαβή συστατικά. Αναλύσεις του FDA έδειξαν πως τα ηλεκτρονικά τσιγάρα μπορεί να περιέχουν νιτροζαμίνες στοιχεία του καπνού πιθανώς επιβλαβή: όπως αναβασίνη, βήτα (β) – νικοτυρίνη και τοξικά χημικά όπως η διεθυλενική γλυκόλη. Η διεθυλενική γλυκόλη χρησιμοποιείται σε αντιψυκτικά. Ακόμη διαπιστώθηκε πως δοχεία με την ένδειξη καθόλου νικοτίνη περιέχουν χαμηλά επίπεδα νικοτίνης. Επιβεβαίωση της ανησυχίας του FDA ήρθε και από άλλες μελέτες όπως και αυτή της Νέας Ζηλανδίας όπου ένας τύπος ηλεκτρονικού τσιγάρου στον ατμό του περιείχε ακεταλδεϋδη και υδράργυρο.¹

Τον Σεπτέμβριο του 2010 ο FDA έστειλε επιστολές σε προμηθευτές ηλεκτρονικών τσιγάρων για μια πλειάδα παραβάσεων της ομοσπονδιακής νομοθεσίας τροφίμων, φαρμάκων και καλλυντικών. Κάποιοι προμηθευτές χρησιμοποιούσαν τη συσκευή για τη μεταφορά ενεργής φαρμακευτικής ουσίας παραβιάζοντας τους κανόνες καλής κατασκευής του προϊόντος και έκαναν ανεπαλήθετους θεραπευτικούς ισχυρισμούς.⁸

Απαντήσεις που πρέπει να δοθούν από τον FDA: Οι ρύποι των ατμών του ηλεκτρονικού τσιγάρου ενέχουν κίνδυνο; Ποιά θα πρέπει να είναι η βάση για τα πρότυπα προϊόντα ηλεκτρονικού τσιγάρου; Πώς θα βελτιωθούν οι κίνδυνοι από τα διάφορα είδη της αγοράς; Ποια είναι τα ατομικά οφέλη από τη χρήση του για τον κάθε καπνιστή; Ένα κρίσιμο ερώτημα για τον FDA είναι η αδειοδότηση του προϊόντος. Μειονέκτημα σε αυτό είναι ότι θα επηρεάσει την καινοτομία αλλά από την άλλη θα διασφαλίσει την ποιότητα και τις συνέπειες από την χρήση του. Πρέπει επίσης να καθοριστούν επιμέρους λεπτομέρειες για την διάθεση αυτού του προϊόντος από τον FDA. Αυτές οι λεπτομέρειες αφορούν την νόμιμη ηλικία από την οποία θα ξεκινάει η διάθεση του στους αγοραστές, τους περιορισμούς που τυχόν θα υπάρχουν στην πρόσβαση και το πλαίσιο που θα ρυθμίζει το όφελος και τους κινδύνους για τον πληθυσμό από την διαφήμιση του ηλεκτρονικού τσιγάρου.²⁸

Μέχρι στιγμής ο FDA δεν έχει δώσει έγκριση για το ηλεκτρονικό τσιγάρο ως μέσο διακοπής καπνίσματος. Ο FDA έχει ανησυχίες σχετικά με το περιεχόμενο τους. Μια ανάλυσή τους στα δοχεία ανιχνεύει καρκινογόνους ουσίες. Ανησυχία υπάρχει και για την μεταβολή της νικοτίνης ανά ρουφηξιά. Επιπλέον παρατήρησε ότι τα δοχεία που ανέφεραν πως δεν έχουν νικοτίνη εμφάνιζαν χαμηλά επίπεδα. Το 2010 ο FDA έστειλε επιστολές σε 5 κατασκευαστές για αβάσιμους ισχυρισμούς διακοπής καπνίσματος και κακές πρακτικές παραγωγής. Υπάρχουν αντιδράσεις για τις ανακοινώσεις του FDA σχετικά με τις καρκινογόνες ουσίες που περιέχουν τα ηλεκτρονικά τσιγάρα καθώς θα μπορούσε να αναφέρει στην ανακοίνωση του ότι προκαλεί πολλή μικρότερη καρκινογένεση από το συμβατικό τσιγάρο.^{2,5,11}

Η ρυθμιστική αρχή προϊόντων και φαρμάκων του Ηνωμένου Βασιλείου (MHRA) ανακοίνωσε πρόσφατα προτάσεις για τη ρύθμιση όλων των προϊόντων νικοτίνης ως φάρμακα. Ο MHRA αναγνώρισε ότι ο αυστηρός έλεγχος για το ηλεκτρονικό τσιγάρο ενέχει τον κίνδυνο επιστροφής στο κανονικό τσιγάρο. Η MHRA έκανε ανακοίνωση ότι τα προϊόντα παράδοσης νικοτίνης είναι αποτελεσματικά υποκατάστατα καπνίσματος. Ενώ για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα είπε σε συνέντευξη τύπου ότι κανένα από αυτά δεν πληροί τα πρότυπα ποιότητας και ασφάλειας που απαιτούνται για την αδειοδότηση.^{2,5,7,11}

Η ευρωπαϊκή πνευμονολογική εταιρεία αντιτίθενται στη χρήση του τσιγάρου και των μη εγκεκριμένων προϊόντων διανομής νικοτίνης συμπεριλαμβανομένου και του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Η Ευρωπαϊκή Πνευμονολογική Εταιρεία δεν ταξινομεί τα ηλεκτρονικά τσιγάρα ως ασφαλή εναλλακτική λύση στο κάπνισμα ούτε τα θεωρεί ένα εγκεκριμένο εργαλείο για την διακοπή του καπνίσματος ή κατάλληλα για να χρησιμοποιούνται σε χώρους όπου το συμβατικό κάπνισμα απαγορεύεται. Η Ευρωπαϊκή Πνευμονολογική Εταιρεία συνιστά να ακολουθούνται οι κατευθυντήριες οδηγίες για την αποτελεσματική θεραπεία της διακοπής του καπνίσματος που βασίζονται σε κλινικές αποδείξεις και στις οποίες δεν υποστηρίζεται η χρήση των προϊόντων των ηλεκτρονικών τσιγάρων. Η Ευρωπαϊκή Πνευμονολογική Εταιρεία υποστηρίζει ότι οι καπνιστές «δεν θα πρέπει να ανταλλάσουν ένα καρκινογόνο προϊόν με ένα άλλο και η καλύτερη συμβουλή υγείας για αυτούς είναι να σταματήσουν το κάπνισμα σύμφωνα με επιστημονικά τεκμηριωμένες μεθόδους». Η ελληνική πνευμονολογική εταιρεία συμβαδίζει με τις θέσεις της ευρωπαϊκής πνευμονολογικής εταιρείας.^{1,15}

7. Διαφήμιση και μάρκετινγκ για το ηλεκτρονικό τσιγάρο

Η διαφήμιση και το μάρκετινγκ είναι από την πλευρά του παραγωγού και του καταναλωτή. Η βιομηχανία προβάλλει πολύ το ηλεκτρονικό τσιγάρο και από την άλλη υπάρχουν οι αξιώσεις των υπηρεσιών υγείας σε σχέση με το κάπνισμα. Το μάρκετινγκ χρησιμοποιεί νεαρά μοντέλα και διασημότητες να μεταδίδουν εικόνες του παρελθόντος ως λαμπερό και μοντέρνο. Αποτέλεσμα της βιομηχανίας του μάρκετινγκ

ήταν η αύξηση στη χρήση του προϊόντος. Η προώθηση αυτή όμως θα ήταν επωφελής εάν είχε προσδιοριστεί το όφελος για την υγεία. Καθορισμός της ηλικίας στην οποία οι ανήλικοι θα μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στην αγορά και διαφήμιση καθώς και επιμέρους περιορισμούς στην πρόσβαση του ηλεκτρονικού τσιγάρου.⁸

Για τον έλεγχο του μάρκετινγκ και τις πωλήσεις σε ανήλικους πρέπει να εξασφαλιστεί ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο δεν διαφημίζεται σε αυτές τις ομάδες. Παρόμοια αντιμετώπιση πρέπει να έχουν και αυτοί που δεν καπνίζουν έτσι ώστε να μην εξοικειώνονται με συνήθειες που προάγουν το κάπνισμα. Η απαγόρευση του ηλεκτρονικού τσιγάρου σε δημόσιους χώρους αλλά και η διαφήμιση του προϊόντος βασίστηκε στην άποψη ότι είναι πύλη εισόδου στην καπνισματική συνήθεια. Όμως φαίνεται ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο δεν είναι μόνο ένα τέχνασμα του μάρκετινγκ και η επιτυχία του εξηγείται κυρίως από τις ιδιότητες του.²⁸

Επί του παρόντος υπάρχει εκτίμηση ότι οι μάρκες ηλεκτρονικού τσιγάρου ανέρχονται στις 400 με τη διαφήμιση να έχει διπλασιαστεί από 16,4 % το 2009 στο 32,2 % το 2010. Οι χρήστες από το 2009 στο 2010 έχουν τετραπλασιαστεί. Η προώθησή του γίνεται σε μεγάλο βαθμό από το διαδίκτυο και μεγάλα εμπορικά κέντρα οπότε είναι πιθανή η αύξηση της χρήσης του. Ανησυχία σχετικά με το ηλεκτρονικό τσιγάρο υπάρχει και για το γεγονός της παραπλανητικής διαφήμισης. Στις ΗΠΑ έχουμε έξαρση του μάρκετινγκ γύρω από αυτά τα προϊόντα καθώς και ύπαρξη μη ελεγχόμενων προϊόντων²⁹.

Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα προσφέρονται στην αγορά ως εναλλακτική λύση με τη δυνατότητα να καπνίζουν οι χρήστες οπουδήποτε. Με αυτόν τον τρόπο γίνονται όλο και πιο δημοφιλή ιδιαίτερα σε περιοχές με αυστηρούς περιορισμούς. Το ηλεκτρονικό τσιγάρο και άλλα προϊόντα νικοτίνης ρυθμίζονται επί του παρόντος ως καταναλωτικά προϊόντα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Με αυτήν την προσέγγιση εστιάζονται στην ασφάλεια της συσκευής παρά στην επίδραση των φαρμακευτικών ουσιών που περιέχουν.^{5,11}

8.Θετικά και αρνητικά από τη διάθεση του ηλεκτρονικού τσιγάρου στο κοινό.

Υπάρχει η άποψη ότι τα φάρμακα που περιέχουν νικοτίνη δεν είναι πολύ αποτελεσματικά με αποτέλεσμα άνθρωποι που εθίζονται στην νικοτίνη να χρησιμοποιούν τον καπνό. Οι νόμοι για την νικοτίνη προστατεύουν του υφιστάμενους προμηθευτές νικοτίνης σε βάρος καινοτόμων ανταγωνιστών που θα μπορούσαν να έχουν πιο ασφαλή και αποτελεσματικά προϊόντα. Αν προσθέσουμε σε αυτό και τον αυστηρό έλεγχο στην διάθεση του ηλεκτρονικού τσιγάρου προκύπτει ο ακρωτηριασμός αυτού του προϊόντος σε σχέση με το συμβατικό τσιγάρο. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να είναι αρκετά επιβλαβής για τη δημόσια υγεία καθώς οι κίνδυνοι του ηλεκτρονικού τσιγάρου πρέπει να συγκριθούν με αυτούς του καπνίσματος. Ίσως σε αυτή την φάση πρέπει να εξετάσουμε την ασφάλεια του και τις

επιπτώσεις του στη δημόσια υγεία παρά στην επιβολή καθολικών απαγορεύσεων που δεν γνωρίζουμε τις επιπτώσεις τους στο μέλλον.^{28,30,31}

Με βάση τα παραπάνω είναι προτιμότερο πολλοί καπνιστές να στραφούν προς το ηλεκτρονικό τσιγάρο χωρίς αυστηρή ρύθμιση από κρατικούς οργανισμούς. Από την πλευρά τους οι προμηθευτές θα πρέπει να μην κάνουν ισχυρισμούς σε θέματα υγείας που δεν ισχύουν. Το ηλεκτρονικό τσιγάρο θα υπόκειται στον ποιοτικό έλεγχο για τη μη εισπνοή απρόσμενων ουσιών. Η νικοτίνη είναι ευρέως διαθέσιμη σε καπνιστές και μη οπότε το ηλεκτρονικό τσιγάρο δεν επηρεάζει την έναρξη της καπνισματικής συνήθειας.^{28,32}

Συμπερασματικά εάν το ηλεκτρονικό τσιγάρο μπορεί να γίνει το ίδιο αποτελεσματικό με το συμβατικό τότε οι καπνιστές θα έχουν μικρότερο κίνδυνο να συνεχίσουν το κάπνισμα. Ακόμη και αν κάποιος συνεχίσει αυτήν την συνήθεια δεν θα αποτελούν πρόβλημα υγείας γιατί τα ηλεκτρονικά τσιγάρα δεν θα έχουν αποδειχθεί τοξικά. Το ίδιο συμβαίνει με τον εθισμό στις τσίγλες νικοτίνης που επίσης δεν αποτελεί πρόβλημα δημόσιας υγείας. Με βάση το γεγονός ότι μπορεί να αποτελέσει επανάσταση στη δημόσια υγεία οι κυβερνήσεις τα κοινοβούλια και οι οργανισμοί θα πρέπει να περιορίσουν την επιθυμία τους για απαγόρευση των ηλεκτρονικών τσιγάρων.²⁸

Η διάθεση του ηλεκτρονικού τσιγάρου στο κοινό την παρούσα φάση είναι πολύ εύκολη από το διαδίκτυο και τα καταστήματα λιανικής πώλησης σε πολύ χαμηλές τιμές. Αν λάβουμε υπόψη ότι το FDA κάποια στιγμή θα ρυθμίσει το ηλεκτρονικό τσιγάρο ως προϊόν καπνού, τα μέτρα που θα προκύψουν για τον έλεγχο της ποιότητας τους θα βοηθήσουν στη μείωση των ανεπιθύμητων ενεργειών. Έτσι το ηλεκτρονικό τσιγάρο θα γίνει πιο προσιτό και ασφαλές για το κοινό.^{29,33}

9. Νομικό πλαίσιο για τα προϊόντα ηλεκτρονικού τσιγάρου

Μέχρι πρόσφατα το ηλεκτρονικό τσιγάρο ήταν πάνω από το νομοθετικό πλαίσιο και η πώληση νικοτίνης αν και δεν συμβάδιζε με αυτό ήταν ανεκτή σε πολλές χώρες. Αυτό φαίνεται ότι σύντομα θα σταματήσει διότι κυβερνήσεις, νομοθέτες και ρυθμιστικοί οργανισμοί θέλουν να ελέγξουν την κυκλοφορία του. Οι ρυθμιστές αυτοί από την φύση τους θα εφαρμόσουν με μεγάλο ζήλο την αρχή της ασφάλειας για ένα νέο προϊόν. Αποτέλεσμα των ελέγχων για το ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι η απαγόρευση του σε κάποιες χώρες, η οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για περιορισμό της συγκέντρωσης νικοτίνης έως 2mg/ml η οποία είναι πάρα πολύ χαμηλή, η απαγόρευση του σε δημόσιους χώρους και οι ρυθμίσεις όπως τα ναρκωτικά.^{28,34,35}

Στην ελεύθερη διακίνηση του ηλεκτρονικού τσιγάρου εκτός από το νομικό κενό που υπάρχει βοηθάει και το γεγονός της ανυπαρξίας σαφών συμπερασμάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος για αυτό το προϊόν. Ο σχετικός κανονισμός στο Ηνωμένο Βασίλειο όπου προσδιορίζει τις συσκευές παράδοσης νικοτίνης στην κατηγορία των φαρμάκων έχει ανασταλεί ως το 2016. Το διάστημα αυτό δίνει επαρκή χρόνο για παραγωγούς και πολίτες να συμμορφωθούν. Οι αδειούχοι προϊόντων

νικοτίνης δικαιούνται 5% φόρο προστιθέμενης αξίας αντί 20% στα άλλα προϊόντα. Επίσης αναμένεται να επωφεληθούν ακόμα περισσότερο με την διάθεση τους με ιατρική συνταγή. Γεγονός που δίνει σιωπηρή έγκριση από τους επαγγελματίες υγείας. Με αυτόν τον τρόπο οι κατασκευαστές θα συμμορφωθούν εύκολα με το υψηλό οικονομικό όφελος ενώ οι ανεύθυνοι θα αποκλείονται από την αγορά.¹⁶

10.Καπνοβιομηχανίες και ηλεκτρονικό τσιγάρο

Υπάρχει σκεπτικισμός σχετικά με την άποψη των καπνοβιομηχανιών για το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι στο πρόσφατο παρελθόν προσπάθησαν να χειραγωγήσουν το κοινό διαδίδοντας τη μείωση των τοξικών ποσοτήτων στα λεγόμενα ελαφριά τσιγάρα, τα οποία στην πραγματικότητα όπως φάνηκε μετά από πολλά χρόνια ήταν το ίδιο τοξικά και επικίνδυνα όπως τα άλλα. Με το σκεπτικό του δευτερογενούς οφέλους από την οικονομική εκμετάλλευση του ηλεκτρονικού τσιγάρου από την πλευρά των καπνοβιομηχανιών υπάρχει διστακτικότητα για την αποτελεσματικότητα που παρουσιάζεται από διάφορες κατευθύνσεις.^{28,36}

Πολλοί αισθάνονται άβολα ότι οι εταιρίες καπνού που είναι υπεύθυνες για την παγκόσμια επιδημία καπνίσματος αναπτύσσουν επιχειρηματική δραστηριότητα αποκτώντας ηλεκτρονικά τσιγάρα ή και άλλες συσκευές νικοτίνης με ύποπτα κίνητρα πίσω από αυτές τις κινήσεις. Αυτά μπορεί να είναι η διαιώνιση του καπνίσματος, υπονόμηση της διεθνούς συνθήκης πρόληψης και διακοπής του καπνίσματος. Χαρακτηριστικό αυτών των εταιριών είναι η σε βάθος γνώση του μάρκετινγκ με τα εκατομμύρια των καπνιστών και κατέχοντας την προσφορά νικοτίνης σε όλους αυτούς. Έχουν επίσης και το οικονομικό κίνητρο για να πετύχει ένα τέτοιο προϊόν.¹⁶

Ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι μια συσκευή παράδοσης νικοτίνης που έλαβε άδεια από το Ηνωμένο Βασίλειο παράγεται από θυγατρική εταιρία πλήρως ελεγχόμενη από την British American Tobacco. Έτσι ενώ θα μπορούσαν φαρμακευτικές εταιρίες ή άλλοι παραγωγοί να προτιμούνται ως συνεργάτες των επαγγελματιών υγείας και των πολιτικών που προσπαθούν να βοηθήσουν τους καπνιστές να σταματήσουν το κάπνισμα, στην πράξη εταιρίες καπνού ενδέχεται να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο σε αυτήν την αγορά. Μέχρι σήμερα τα ηλεκτρονικά τσιγάρα δεν έχουν κατασκευασθεί από καπνό όπως τα συμβατικά τσιγάρα, ούτε από φαρμακευτικές εταιρίες.^{5,16}

11.Επιπτώσεις από το ηλεκτρονικό τσιγάρο και καταγραφές διεθνών οργανισμών (Παγκόσμιος οργανισμός υγείας-FDA, Κέντρο για τα προϊόντα καπνού-CTPC, Έλεγχος καπνισματικής δραστηριότητας-TCA)

Οι οργανισμοί αυτοί (FDA,CTPC,TCA) επιβλέπουν την οικογενειακή πρόληψη για το κάπνισμα και λαμβάνουν σχόλια από την επικοινωνία τους με καταναλωτές,

επαγγελματίες υγείας και πολίτες που ανησυχούν σχετικά με τα προϊόντα καπνού. Με τον τρόπο αυτό εντοπίζονται προβλήματα για την ασφάλεια τους, ενημερώνονται οι καταναλωτές και λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για τη πρόληψη ανεπιθύμητων ενεργειών. Περίπου οι μισές ανεπιθύμητες ενέργειες που αναφέρονται (κυρίως στον FDA) και σχετίζονται με το καπνό αφορούν το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Η πρώτη καταγραφή για το ηλεκτρονικό τσιγάρο έγινε το 2008.^{29,37}

Υπάρχουν περιορισμένα δεδομένα για τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην υγεία από το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Από τις εκθέσεις μία ήταν το 2008, δέκα το 2009, δέκα έξι το 2010, έντεκα το 2011, εννέα το πρώτο τρίμηνο του 2012. Από το σύνολο των 47 εκθέσεων, 8 αναφέρουν σοβαρές ανεπιθύμητες ενέργειες. Μερικές από τις σοβαρές ανεπιθύμητες ενέργειες είναι η πνευμονία, η συμφορητική καρδιακή ανεπάρκεια, ο αποπροσανατολισμός, σπασμοί, υπόταση, πνευμονία από εισρόφιση, εγκαύματα στο πρόσωπο από έκρηξη κατά τη χρήση, πόνο στο στήθος και ταχυκαρδία. Άλλες λιγότερο σοβαρές παρενέργειες είναι η κεφαλαλγία, ημικρανία, βήχας, ναυτία, εμετός, ζάλη, σύγχυση, πονόλαιμος, δύσπνοια, κοιλιακό άλγος, πλευρίτιδα, θολή όραση, υπνηλία, κόπωση. Στις παρενέργειες αυτές δεν επιβεβαιώθηκε πάντα σαν αιτία στο ηλεκτρονικό τσιγάρο.^{7,29}

Δεν υπάρχουν δεδομένα για τις αρωματικές ουσίες που εισπνέονται. Τα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις είναι περιορισμένα ενώ δεν υπάρχουν καθόλου στοιχεία για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις. Η έκθεση του αναπνευστικού σε μικροσωματίδια μπορεί να σχετίζεται με αναπνευστική δυσλειτουργία. Τα επίπεδα ουσιών όπως η κοτινίνη στον ορό βρέθηκαν παρόμοια με εκείνα των παραδοσιακών τσιγάρων. Η υψηλή συγκέντρωση νικοτίνης σε μερικά προϊόντα αυξάνει τον κίνδυνο έκθεσης σε μη χρήστες και παιδιά.⁷

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν σχετικά με τα επιστημονικά δεδομένα για τις επιπτώσεις στον άνθρωπο εξαιτίας του ηλεκτρονικού τσιγάρου είναι περιορισμένα. Μπορεί να περιέχει λιγότερες τοξικές ουσίες από το συμβατικό τσιγάρο αλλά δεν υπάρχουν μελέτες που να δείχνουν κατά πόσο είναι πιο ασφαλές. Στις περισσότερες μελέτες υπολογίζεται το αποτέλεσμα της έκθεσης και η ατομική βλάβη από την χρήση. Η παράμετρος του εθισμού και η επίπτωση του στην υγεία δεν έχει υπολογισθεί.⁷

Παράγοντες που επηρεάζουν την εισπνοή καπνού είναι οι κλιματικές συνθήκες, η ροή αέρα, ο αριθμός των χρηστών, ο τύπος και χρόνος κατασκευής του ηλεκτρονικού τσιγάρου, η τάση της μπαταρίας, το μήκος του, τα διαστήματα ανάμεσα στην χρήση, τα χαρακτηριστικά των χρηστών (π.χ. ηλικία, φύλο, κατάσταση υγείας), το μέγεθος των σωματιδίων επηρεάζει την πνευμονική απορρόφηση.⁷

Σε μελέτες που αξιολογούν τα μικροσωματίδια σε ηλεκτρονικά και συμβατικά τσιγάρα προκύπτει ότι τα σωματίδια στα πρώτα είχαν μικρή υπέρβαση στις κατευθυντήριες οδηγίες του ΠΟΥ αλλά ήταν 15 φορές χαμηλότερα από τις εκπομπές στα κανονικά τσιγάρα. Αυτό μπορεί να μεταφράσει και τον μειωμένο κίνδυνο για τον

παθητικό καπνιστή ηλεκτρονικού τσιγάρου. Συμπτώματα λιγότερο σοβαρά όπως ερεθισμός στο λαιμό, ξηρός βήχας είναι κυρίως κατά την αρχική χρήση και μειώνονται με τη πάροδο του χρόνου. Δεν παρουσιάζεται καμία μεταβολή στον καρδιακό ρυθμό και το επίπεδο νικοτίνης στο πλάσμα. Με το ηλεκτρονικό τσιγάρο έχουμε ελάττωση στο κλασματικό εκπνεόμενο μονοξείδιο του αζώτου (FeNo) και αύξηση των αναπνευστικών αντιστάσεων όμοιες με αυτές του συμβατικού τσιγάρου. Καμία αλλαγή στους δείκτες της γενικής αίματος, την πνευμονική λειτουργία, την υπερηχοκαρδιογραφία και στους δείκτες φλεγμονής.^{7,38}

12.Τεχνικά θέματα και προβλήματα που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό τσιγάρο.

Προβλήματα από την κατασκευή του ηλεκτρονικού τσιγάρου δημιουργούνται από το γεγονός της εισαγωγής στο εμπόριο μη ελεγχόμενων προϊόντων. Γεγονός που δημιουργεί ανησυχία για την απουσία επαρκούς εποπτείας κατά την κατασκευή τους. Έρευνες σε εταιρίες που είχαν στο εμπόριο αρωματισμένα δοχεία (ή φυσίγγια εναπόθεσης νικοτίνης όπως αλλιώς λέγονται) με νικοτίνη δείχνουν επίπεδα από 0 mg ως 24 mg, δόση που είναι θανατηφόρα³⁹.

Από αναλύσεις που έχουν γίνει σε διαλύματα δείχνουν μια σειρά από συστατικά όπως φορμαλδεΰδη, ακεταλδεΰδη, παράγωγα βενζολίου και βενζοδιαζεπινών. Αναλύσεις που προβληματίζουν για το κατά πόσο οι λύσεις αυτές είναι κατάλληλες⁴⁰.

Η απορρόφηση της νικοτίνης με την προπυλενική γλυκόλη που επιτρέπει την παραγωγή ατμού δημιουργεί και αυτή με τη σειρά της ερωτηματικά. Ένα άλλο πρόβλημα είναι η μακροβιότητα των δοχείων που διαφέρει ανάλογα με τον τύπο και την εταιρία.^{2,16,29}

Έρευνες επιβεβαιώνουν τις ανησυχίες σχετικά με τη ποιότητα και την ασφάλεια τους. Έχει βρεθεί ότι τα επίπεδα νικοτίνης μεταβάλλονται από αυτά που αναγράφονται στην ετικέτα καθώς και από παρτίδα σε παρτίδα. Αυτό σημαίνει ότι οι χρήστες δεν λαμβάνουν μια σταθερή ποσότητα νικοτίνης για την αντιμετώπιση της εξάρτησης τους. Επίσης συχνά υπάρχουν προβλήματα κακής κατασκευής με προσμείξεις και διαρροές νικοτίνης από τα δοχεία⁴¹.

Σχετικά με το μέγεθος των σωματιδίων από την εισπνοή και την επίδραση τους στους πνεύμονες δεν γνωρίζουμε αρκετά πράγματα. Γεγονός που επηρεάζει την απορρόφηση τους και πιθανόν να διαφέρει από μάρκα σε μάρκα. Οι συσκευές που υπάρχουν στο εμπόριο έχουν το μειονέκτημα ότι τα επίπεδα νικοτίνης που εκτίθεται ο οργανισμός έχουν μεγάλη μεταβλητότητα με ανακριβείς επισημάνσεις για την ποσότητα αυτή^{15,42}.

Το γέμισμα του δοχείου με υγρό μπορεί να περιέχει τοξικές ποσότητες νικοτίνης. Η νικοτίνη από το υγρό αν παραμείνει σε επιφάνειες για εβδομάδες μπορεί να αντιδράσει με ατμοσφαιρικό νιτρώδες οξύ και να παραχθούν καρκινογόνες ουσίες.

Τα αρωματικά μπορεί να αυξήσουν την έκθεση στη νικοτίνη με τις μεγάλες ποσότητες να είναι απειλητικές για τη ζωή.^{15,16}

13. Ασφάλεια, ποιότητα και αποτελεσματικότητα ηλεκτρονικού τσιγάρου

Τα περισσότερα δεδομένα για αυτό το θέμα προέρχονται από παλαιούς και νέους χρήστες. Οι έρευνες αναφέρουν μείωση καπνίσματος και μικρού βαθμού παρενέργειες όπως ξηροστομία, ερεθισμό στο λαιμό, ξηρό βήχα, ίλιγγο, πονοκέφαλο, ναυτία. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες είναι άνδρες από τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και τον Καναδά. Αυτοί ρωτήθηκαν μέσω συνδέσμων ηλεκτρονικού τσιγάρου, δικτυακούς τόπους, οργανώσεις διακοπής καπνίσματος, ηλεκτρονικές διευθύνσεις. Αυτές οι έρευνες περιέχουν μόνο περιγραφικές αναλύσεις για να γίνουν κατανοητά πρότυπα χρήσης και απόψεις για αυτό το θέμα. Όσο αφορά για την αποτελεσματικότητα οι περισσότεροι που ρωτήθηκαν ήταν σε θέση να αναφέρουν ότι πέτυχαν περικοπές στη χρήση του καπνού. Αναφέρουν επίσης ότι πιστεύουν πως τους βοήθησε. Ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι διατήρησαν τη χρήση του καπνού ταυτόχρονα με το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Επίσης αισθάνθηκαν καλύτερα με τη γενική υγεία τους μετά τη χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου. Παρόλα αυτά τα δεδομένα έχουν αρκετούς περιορισμούς δεδομένου ότι παρέχονται από χρήστες, επισκέπτες δικτυακών τόπων με χαμηλά ποσοστά ανταπόκρισης στην έρευνα όπως π.χ. σε μια μελέτη όπου η ανταπόκριση ήταν μόλις 4,5%. Για κάποιες άλλες μελέτες υπάρχει η αμφιβολία γιατί κάποιοι ερωτηθέντες πιθανόν να είχαν σταματήσει τη χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου κατά τη συλλογή των στοιχείων. Άλλο μειονέκτημα αυτών των ερευνών είναι ότι χάνεται η παρακολούθηση σε βάθος χρόνου οπότε δεν γνωρίζουμε το κατά πόσο είχαν προβλήματα σε αυτό το διάστημα.⁴³

Για να εξαιρεθούν κάποιοι περιορισμοί σε αυτές τις μελέτες έγινε έρευνα σε μέλη ιστοσελίδων όπου ήταν χρήστες ηλεκτρονικού τσιγάρου και σε όσους ήταν εγγεγραμμένοι σε πιο ουδέτερες ιστοσελίδες. Αυτοί που άνηκαν στην πρώτη κατηγορία είχαν στατιστικά καλύτερα αποτελέσματα στην προσπάθεια μείωσης ή διακοπής του καπνίσματος και λιγότερο κάψιμο στο λαιμό. Μια άλλη τυχαίοποιημένη απλή τυφλή μελέτη διαπίστωσε ότι οι παρενέργειες από το στόμα, ο ερεθισμός στο λαιμό, ήταν στατιστικά σημαντικά χαμηλότερος στο ηλεκτρονικό τσιγάρο σε σύγκριση με την εισπνοή νικοτίνης και τα συμβατικά τσιγάρα. Το ηλεκτρονικό τσιγάρο με 16 mg νικοτίνης είχε παρόμοια μείωση της επιθυμίας σε σύγκριση με αυτό που είχε 0 mg νικοτίνη. Πολλές μελέτες εξετάζουν την επιθυμία νικοτίνης σε χρήστες ηλεκτρονικού τσιγάρου. Σε μια μεγάλη μελέτη παρατήρησης για 6 μήνες κατά την οποία φάνηκε ότι έχουν μόνο μικρές ανεπιθύμητες ενέργειες κατά την έναρξη και όχι στο τέλος. Δεν υπήρχαν σοβαρές ανεπιθύμητες ενέργειες την 24^η εβδομάδα παρακολούθησης. Το 32,5% των συμμετεχόντων μείωσε τη χρήση καπνού τουλάχιστον στο μισό, το 22,5% ήταν εγκρατής όπως αποδείχθηκε από το εκπνεόμενο μονοξείδιο του άνθρακα. Τα αποτελέσματα ήταν ενθαρρυντικά από το γεγονός ότι ο πληθυσμός ήταν καπνιστές που ταυτόχρονα χρησιμοποιούσαν και το

ηλεκτρονικό τσιγάρο χωρίς να έχουν επιθυμία μείωσης ή διακοπής του καπνίσματος κατά την έναρξη του ηλεκτρονικού τσιγάρου.⁴⁴

Συμπερασματικά υπάρχουν υποσχέσεις για την ασφάλεια και αποτελεσματικότητα του ηλεκτρονικού τσιγάρου, αλλά καλά σχεδιασμένες μελέτες είναι ελλιπής σε αυτόν το τομέα. Επίσης δεν υπάρχουν συγκριτικά στοιχεία με τα είδη υπάρχοντα εγκεκριμένα μέτρα διακοπής του καπνίσματος. Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις προς το παρόν είναι άγνωστες. Μέχρι να ολοκληρωθεί η έρευνα δεν μπορούν να συνιστώνται.^{2,45}

Όσο αναφορά τα πρότυπα ελέγχου της ποιότητας οι ερευνητές καταλήγουν στο συμπέρασμα πως η κατασκευή τους ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό κάτι που δημιουργεί ανησυχία για τη δημόσια υγεία και ασφάλεια. Οι ήπιες ανεπιθύμητες ενέργειες δεν αποτελούν αιτία απομάκρυνσης τους από την αγορά. Μελέτες σε ζώα για την επαναλαμβανόμενη εισπνοή προπυλενικής γλυκόλης δεν αποδεικνύουν επιβλαβής επιδράσεις, ενώ τα αποτελέσματα για την εισπνοή νικοτίνης δεν δείχνουν διαφορές. Η πιθανότητα τυχαίας δηλητηρίασης παιδιών πρέπει επίσης να διερευνηθεί και να παρακολουθείται, προς το παρόν όμως υπάρχει η ένδειξη να κρατείται το ηλεκτρονικό τσιγάρο μακριά από τα παιδιά. Το ίδιο ισχύει και για άλλα προϊόντα που είναι επικίνδυνα για τα παιδιά χωρίς να απαγορεύεται η κυκλοφορία τους. Άλλες μελέτες έδειξαν πως η χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου μπορεί να παρακινήσει τη διακοπή του καπνού όπως μελέτη με χρήστες ηλεκτρονικού τσιγάρου που το 72% δήλωσαν ότι τους μειώθηκε η επιθυμία και τα στερητικά συμπτώματα του καπνίσματος. Σε άλλη μελέτη ανέφεραν ότι φοβούνται πως θα ξεκινήσουν και πάλι το κάπνισμα αν σταματήσουν το ηλεκτρονικό τσιγάρο.^{4,46,47}

14. Προοπτική ηλεκτρονικού τσιγάρου ως φαρμακευτικό προϊόν

Στο Ηνωμένο Βασίλειο το ηλεκτρονικό τσιγάρο και άλλα ηλεκτρονικά προϊόντα που περιέχουν νικοτίνη από το 2016 θα συμπεριληφθούν στα φάρμακα. Με αυτόν τον τρόπο θα διασφαλισθεί η ποιότητα και ασφάλεια τους. Η απόφαση αυτή προήλθε από έρευνα της υπηρεσίας φαρμάκων και προϊόντων υγείας της Βρετανίας μετά από ανάλυση των υφιστάμενων στοιχείων και την δική της έρευνα για την ποιότητα, την ασφάλεια, το μάρκετινγκ και τη χρήση τους από το ευρύ κοινό. Θετικά προς την προοπτική αυτή ήταν το ότι οι χρήστες φοβούνται πως αν διακόψουν το ηλεκτρονικό τσιγάρο θα επιστρέψουν στον καπνό. Δεν υπήρχαν σημαντικά στοιχεία ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο μπορεί να επηρεάσει παιδιά και άτομα που δεν είναι καπνιστές.¹¹

Ως τώρα δεν υπάρχει εστίαση στο φαρμακευτικό αποτέλεσμα της ουσίας που περιέχουν, όπως γίνεται με τα προϊόντα υποκατάστασης νικοτίνης (τσίχλες, αυτοκόλλητα) τα οποία απαιτούν ιατρική συνταγή για τη διακοπή του καπνίσματος. Για το Ηνωμένο Βασίλειο μόλις δώσει άδεια για το ηλεκτρονικό τσιγάρο οι επαγγελματίες υγείας θα μπορούν να το συστήνουν για τη διακοπή του καπνίσματος. Αυτό δεν θα γίνει πριν το 2016 και αφού συμβαδίσει η νομοθεσία με της Ευρωπαϊκής

ένωσης. Κάποιες χώρες έχουν θέσει περιορισμούς στη διάθεση και χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου ή και κάποιες που τα έχουν απαγορεύσει τελείως όπως η Νορβηγία, Βραζιλία κ.α.¹¹

Η αδειοδότηση ως φαρμακευτικό προϊόν θα σημαίνει ότι δεν μπορεί να προωθηθεί σε άτομα κάτω από 16 χρονών και ότι η συσκευασία τους δεν έχει σκοπό να προσελκύσει νέους καπνιστές. Με την αδειοδότηση εξασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη ασφάλεια.¹¹

15. Επιμέρους στόχοι για την βελτίωση του ηλεκτρονικού τσιγάρου

Επιμέρους κίνητρο για τους κατασκευαστές και τους πωλητές του ηλεκτρονικού τσιγάρου θα ήταν η πιστοποίηση του προϊόντος που θα προέκυπτε από τα αποδεικτικά στοιχεία ότι τα προϊόντα που περιέχουν και μεταφέρουν νικοτίνη στον οργανισμό το κάνουν με αξιοπιστία. Ότι αυτά είναι απαλλαγμένα από περιττές ουσίες και μπορούν να απομονώσουν τους ρύπους που προκύπτουν από τη χρήση τους. Θα πρέπει αυτά να είναι σχεδιασμένα με τρόπο που να προστατεύονται οι καπνιστές από τυχαία υπερδοσολογία και ότι είναι ασφαλή για παιδιά. Η ύπαρξη διαδικασίας που να αποτρέπει την προώθηση των ηλεκτρονικών τσιγάρων σε παιδιά και άτομα που δεν καπνίζουν είναι προϋπόθεση για την κυκλοφορία τους.^{16,28}

Συνοψίζοντας προκύπτει ότι η συνέχιση των συζητήσεων σχετικά με τους κινδύνους για το ηλεκτρονικό τσιγάρο πρέπει να βασίζεται σε μια ισορροπημένη άποψη των διαθέσιμων επιστημονικών δεδομένων παρά σε μια ιδεολογία που αντιτίθεται στη μείωση της βλάβης. Λαμβάνοντας υπόψη και τις δύο πλευρές του ζητήματος αλλά και τα οφέλη για την δημόσια υγεία.⁵

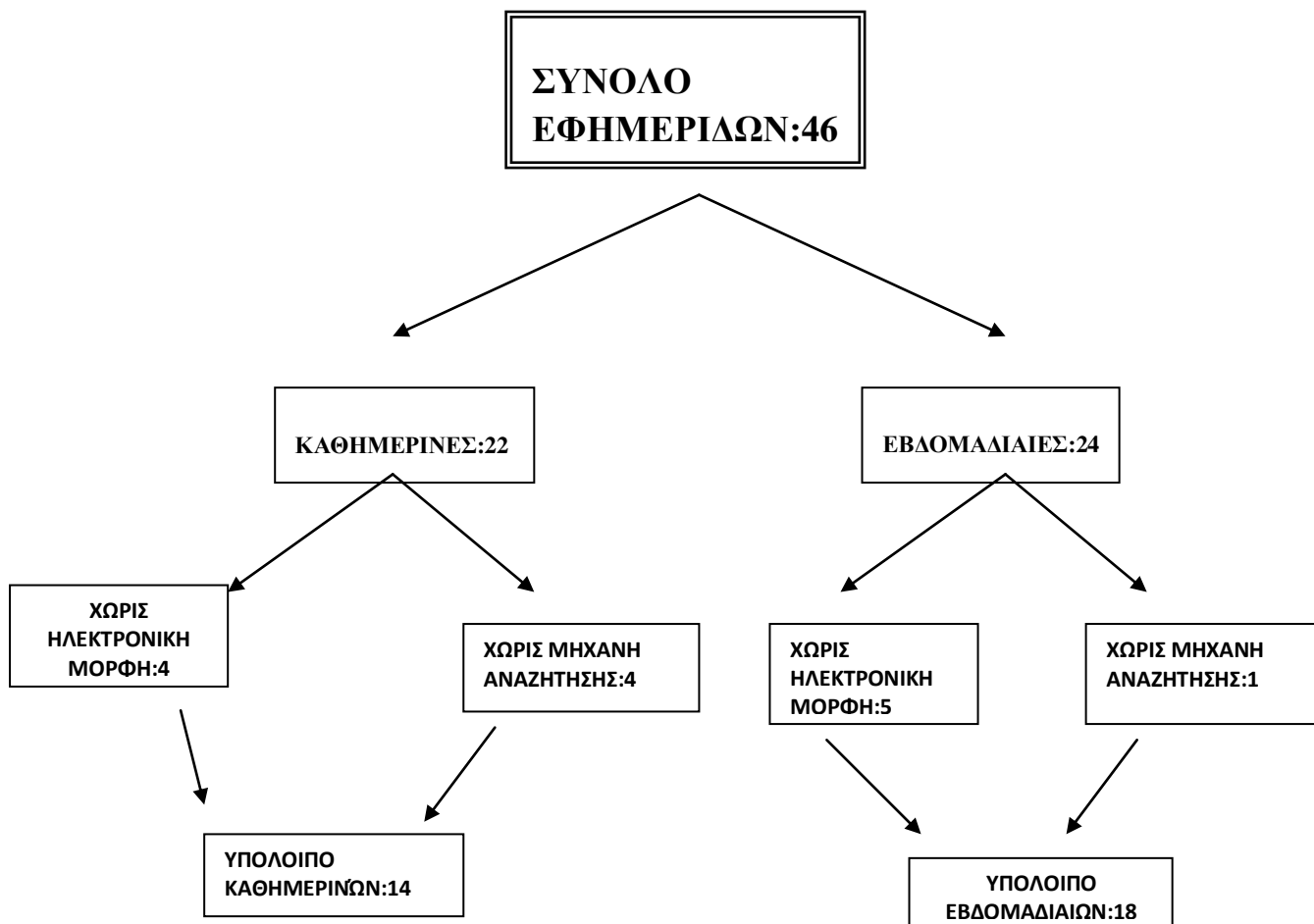
ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1.ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Για τις ανάγκες της διπλωματικής εργασίας χρησιμοποιήθηκε κατά την αναζήτηση η λέξη κλειδί: ηλεκτρονικό τσιγάρο σε εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας. Η αναζήτηση έγινε στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων της κάθε εφημερίδας μέσω της μηχανής αναζήτησης που είχαν στην αρχική τους σελίδα. Η αναζήτηση των δεδομένων έγινε για την περίοδο από 1 Ιανουαρίου του 2004 έως 4 Μαΐου του 2014. Η επιλογή της χρονικής περιόδου έναρξης της αναζήτησης έγινε με βάση το γεγονός ότι η ανακάλυψη του ηλεκτρονικού τσιγάρου κατοχυρώθηκε το 2003. Επομένως για να υπάρχει πιο πλήρης εικόνα του συνόλου των άρθρων από την ανακάλυψη του και μετά χρησιμοποιήθηκε το επόμενο έτος ως αρχή της αναζήτησης. Η επιλογή να συμπεριληφθεί και η περίοδος από 01/01/2014 έως 04/05/2014 στην αναζήτηση έγινε γιατί σε αυτήν την περίοδο υπήρχαν πολλές δημοσιεύσεις συγκριτικά με τις άλλες περιόδους.

Οι εφημερίδες από τις οποίες προέκυψαν τα άρθρα που μελετήθηκαν ήταν πανελλαδικής κυκλοφορίας χωρισμένες σε δυο κατηγορίες αυτές που είναι καθημερινής κυκλοφορίας στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η κυριακάτικη έκδοση τους και στις εβδομαδιαίες πανελλαδικές εφημερίδες ανεξάρτητα από την ημέρα κυκλοφορίας τους. Οι εφημερίδες αυτές ήταν κατά κύριο λόγο πολιτικές αλλά και με μια ευρύτερη θεματολογία. Η επιλογή αυτών των εφημερίδων έγινε με το σκεπτικό ότι η πανελλαδική κυκλοφορία τους με το αντικείμενο και τη γενικότερη θεματολογία τους να απευθύνεται στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού οπότε και τα αποτελέσματα θα μπορούσαν πιο εύκολα να γενικευτούν. Από την αρχική αναζήτηση αποκλείστηκαν αυτές που είχαν έντονα συγκεκριμένο χαρακτήρα όπως π.χ. αθλητικές, αγροτικές, οικονομικές ανεξάρτητα από το αν ήταν καθημερινές ή εβδομαδιαίες. Αποκλείστηκαν επίσης και όλες οι τοπικές εφημερίδες ανεξάρτητα των χαρακτηριστικών τους. Η αναζήτηση έγινε στην ηλεκτρονική μορφή αυτών των εφημερίδων όπως αυτές προέκυψαν από την αρχική σελίδα των έντυπων μορφών τους. Κατά την αναζήτηση όπου η μηχανή αναζήτησης είχε κατηγορίες αναζήτησης επιλεγόταν -όλες-, στην επιλογή τύπος άρθρου βάσαμε -όλα-, στην έκδοση-όλες-, συντάκτης-όλοι-, στον χρόνο δημοσίευσης ήταν από 1/01/2004 έως 4/05/2014. Η ταξινόμηση γινόταν με βάση τη σχετικότητα.

Το σύνολο των καθημερινών εφημερίδων ήταν 22 από τις οποίες αποκλείστηκαν 8. Οι λόγοι που αποκλείστηκαν ήταν οι εξής: τέσσερις εφημερίδες δεν είχαν καθόλου ηλεκτρονική μορφή, από αυτές οι τρεις είχαν μόνο διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που όμως και πάλι δεν ήταν δυνατή η αναζήτηση. Τέσσερις δεν είχαν μηχανή αναζήτησης στην αρχική τους σελίδα. Στην κατηγορία των εβδομαδιαίων πανελλαδικών εφημερίδων που στο σύνολο τους ήταν 24, από αυτές αποκλείστηκαν οι 6. Οι λόγοι που αποκλείστηκαν είναι: 5 δεν είχαν ηλεκτρονική μορφή, 1 δεν είχε καθόλου μηχανή αναζήτησης. **(Διάγραμμα 1)**

Διάγραμμα 1: Ομαδοποίηση εφημερίδων

Αξίζει να σημειωθεί ότι μια εφημερίδα ενώ στην μηχανή αναζήτησης έβγαζε μεγάλο αριθμό αποτελεσμάτων, από αυτά σε εκείνα που μπορούσε ο αναγνώστης να έχει πρόσβαση ήταν μόλις 30 άρθρα. Στις εβδομαδιαίες από ότι φαίνεται υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός εφημερίδων που αποκλείονται για διάφορους λόγους σε σύγκριση με τις καθημερινές, γεγονός που ίσως μπορεί να εξηγηθεί από το ότι σε αυτήν την κατηγορία υπήρχε μεγάλος αριθμός εφημερίδων με συγκεκριμένη θεματολογία π.χ. έντονα πολιτική, πολιτισμική, θρησκευτική, γεγονός που μάλλον περιόριζε το εύρος των δημοσιεύσεων σε αυτές τις κατηγορίες των εφημερίδων. Τα κριτήρια αναζήτησης, τα χρονικά διαστήματα αυτών, καθώς και τα υπόλοιπα στοιχεία είναι όπως περιγράφονται παραπάνω.

Όλα τα άρθρα με θέμα το ηλεκτρονικό τσιγάρο ανεξάρτητα από το αν ήταν στον τίτλο ή στην ανάλυση του άρθρου, ακόμα και απλή αναφορά συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα. Τα αρχεία που βγήκαν εκτός ήταν αυτά που εμφανίζονταν δυο φορές στην ίδια εφημερίδα, εκείνα που σε κάποιες περιπτώσεις εμφανίζονταν και δεν προερχόταν η δημοσίευση από την εφημερίδα αλλά από κάποια άλλη πηγή στην οποία σε παρέπεμπε το άρθρο.

Η θεματική ανάλυση ήταν το επόμενο βήμα στο οποίο έγινε μελέτη των άρθρων που προέκυψαν με σκοπό την κωδικοποίηση τους, δημιουργώντας θέματα και ανάλυση αυτών των θεμάτων. Τα αρχεία διαβάστηκαν πολλές φορές και μετά κωδικοποιήθηκαν με επίκεντρο στις παρακάτω ερωτήσεις: 1) πως παρουσιάζονται τα ηλεκτρονικά τσιγάρα από τις εφημερίδες; 2) ποια χαρακτηριστικά των ηλεκτρονικών τσιγάρων τονίζονται από τις δημοσιεύσεις; 3) ποιοι είναι αυτοί στους οποίους απευθύνεται το ηλεκτρονικό τσιγάρο και παρουσιάσεις γύρω από την διαφήμιση 4) πως απεικονίζεται η υπάρχουσα κατάσταση για το ηλεκτρονικό τσιγάρο και ποια νομοθετικά μέτρα προτείνονται για τον έλεγχο της κατάστασης. Μετά την αρχική κωδικοποίηση που έγινε με βάση τα παραπάνω τέσσερα σημεία στην συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα που επαναλαμβάνονταν σε όλη τη κάλυψη των άρθρων. Από την επανάληψη προκύπτουν 5 βασικά θέματα τα οποία συζητούνται και αναλύονται. (**Πίνακας 1**)

Όλα τα αρχεία κατανέμονται με βάση το περιεχόμενο τους και κατατάσσονται σε μια από τις 5 θεματικές ενότητες. Μπορεί κάποιο αρχείο να είχε περισσότερα από ένα θέματα ανεξάρτητα ποιο ήταν το κεντρικό, οπότε σε αυτήν την περίπτωση συμπεριλαμβανόταν στην ανάλυση και στις δύο κατηγορίες. Όλα τα άρθρα παρουσίασαν συνάφεια με τουλάχιστον μια από τις θεματικές ενότητες οπότε και συμπεριλήφθηκαν όλα στην επεξεργασία και μετέπειτα ανάλυση τους.

Δεν έγινε ανάλυση μόνο στα αρχεία δυο εφημερίδων επειδή κάποια από τα αρχεία τους ήταν κλειδωμένα και απαιτούσαν κάποιου είδους εγγραφής ως μέλος με πιθανό οικονομικό αντίτιμο για την πρόσβαση σε αυτές τις δημοσιεύσεις. Οι εφημερίδες αυτές ήταν καθημερινές και πρόκειται για ΤΑ ΝΕΑ και τον ΕΘΝΙΚΟ ΚΗΡΥΞ. Από την πρώτη είχαμε συνολικά 16 άρθρα, από το 2009 ως το 2014 τα οποία με βάση τον τίτλο και τα λίγα στοιχεία στα οποία μπορούσαμε να έχουμε πρόσβαση έγινε κατάταξη στις θεματικές ενότητες και συμπεριλήφθηκαν στους **πίνακες 2 και 4**, δεν ήταν όμως δυνατή η περαιτέρω λεπτομερή ανάλυση τους. Η δεύτερη εφημερίδα που αναφέρεται παραπάνω περιείχε 7 κλειδωμένα άρθρα από τα έτη 2013 και 2014, και σε αυτήν την περίπτωση ακολουθήθηκε η ίδια τακτική όπως και στην προηγούμενη εφημερίδα.

Πίνακας 1: Κύρια θέματα που επαναλαμβάνονται στα άρθρα

Πέντε θέματα για συζήτηση
<i>1)Ρυθμίσεις για τη χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου, νομοθετικά μέτρα και άλλα που σχετίζονται με αυτό. Προσπάθεια ελέγχου των προβλημάτων από τη χρήση του και/ή παρουσίαση του ως μέτρο διακοπής καπνίσματος υπό προϋποθέσεις και συνθήκες.</i>
<i>2)Παρουσίαση των κινδύνων και την αβεβαιότητα που προκύπτει από τη συνεχιζόμενη αύξηση της χρήσης του ηλεκτρονικού τσιγάρου και/ή ότι ίσως είναι επιβλαβές ή περιέχουν συστατικά που κάνουν κακό στην υγεία των χρηστών, λόγοι για τους οποίους θα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερος έλεγχος.</i>
<i>3)Άρθρα σχετικά με το κόστος του ηλεκτρονικού τσιγάρου τόσο από την άποψη της αγοράς-χρήσης του σε σύγκριση με το συμβατικό τσιγάρο αλλά και γενικότερα τα οικονομικά δεδομένα που δημιουργεί αυτό το νέο προϊόν γύρω από τα προϊόντα καπνού.</i>
<i>4)Παρουσίαση του ηλεκτρονικού τσιγάρου για τις επιπτώσεις του στην υγεία ως ήσσονος σημασίας σε σχέση με το συμβατικό τσιγάρο. Θεωρούν το ηλεκτρονικό τσιγάρο εναλλακτική μορφή καπνίσματος και/ή λένε ότι δεν περιέχει κάποια από τα βλαβερά συστατικά του συμβατικού τσιγάρου ή προτείνει ότι είναι λιγότερο επιβλαβές από τα προϊόντα καπνού και/ή υποστηρίζουν ότι μπορεί να τους βοηθήσει στη διακοπή του καπνίσματος.</i>
<i>5) Σχετικά με το μάρκετινγκ, τη διαφήμιση, τη χρήση του από αναγνωρίσιμα πρόσωπα. Συνέντευξη ή παρουσίαση διάσημων που χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό τσιγάρο, αναγνωρίσιμους που τους βοήθησε να διακόψουν ή να μειώσουν το κάπνισμα. Εταιρίες που εμπορεύονται το ηλεκτρονικό τσιγάρο και τρόποι που αυτές το παρουσιάζουν και προσπαθούν να το προωθήσουν.</i>

2.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από το σύνολο των 22 καθημερινών πανελλαδικών εφημερίδων μετά τις 8 που αποκλείστηκαν για τους λόγους που έχουν αναφερθεί παραπάνω απέμειναν τελικά 14 στις οποίες έγινε η αναζήτηση. Αντίστοιχα στις εβδομαδιαίες πανελλαδικές εφημερίδες από το σύνολο των 24 αποκλείστηκαν οι 6 για τους λόγους που αναφέραμε παραπάνω και απέμειναν 18 στις οποίες έγινε η αναζήτηση. Από τις 18 εβδομαδιαίες εφημερίδες οι 9 δεν έβγαλαν κανένα αποτέλεσμα σχετικό με το ηλεκτρονικό τσιγάρο στην μηχανή αναζήτησης που είχαν στην αρχική τους σελίδα. Οπότε τα άρθρα σε αυτή τη κατηγορία των εφημερίδων τελικά προέρχονται από τις υπόλοιπες 9.

Πίνακας 2: Κατανομή άρθρων ανά έτος στις καθημερινές εφημερίδες.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	ΣΥΝΟΛΟ
1) ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ	-	-	1	1	6	-	1	9
2) ΑΥΓΗ	-	-	-	-	-	1	2	3
3) ΑΥΡΙΑΝΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	-	-	-	-	-	-	1	1
4) ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	-	-	-	-	-	2	-	2
5) ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ	-	-	-	-	1	4	3	8
6) ΕΘΝΟΣ	-	-	2	5	9	7	3	26
7) ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	-	-	-	2	-	4	3	9
8) ESPRESSO	1	1	-	1	1	2	1	7
9) ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ	-	-	-	-	-	-	5	5
10) ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	-	1	-	2	1	3	1	8
11) ΚΟΝΤΡΑ	-	-	-	-	-	-	3	3
12) ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ	-	-	-	1	-	-	-	1
13) ΤΑ ΝΕΑ	-	2	1	2	6	12	2	25
14) ΤΥΠΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	-	-	-	-	-	3	-	3
ΣΥΝΟΛΟ	1	4	4	14	24	38	25	110

Πίνακας 3: Κατανομή άρθρων ανά έτος στις εβδομαδιαίες εφημερίδες.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	ΣΥΝΟΛΟ
1) REAL NEWS	-	-	-	-	-	-	1	1
2) ΑΞΙΑ	-	-	-	-	-	-	1	1
3) Η ΑΠΟΨΗ	-	-	-	-	1	1	-	2
4) ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ	-	-	-	-	-	4	1	5
5) ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ	-	-	-	-	-	8	3	11
6) ΤΟ ΒΗΜΑ	-	-	-	-	-	5	4	9
7) ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ	-	-	-	-	-	3	1	4

8) ΤΟ ΚΑΡΦΙ	-	-	-	-	-	-	1	1
9) ΤΟ ΧΩΝΙ	-	-	-	-	-	-	2	2
ΣΥΝΟΛΟ	-	-	-	-	1	21	14	36

Τελικά προέκυψαν 146 άρθρα συνολικά, από τα οποία 110 ήταν από πανελλαδικές καθημερινές εφημερίδες και 36 από εβδομαδιαίες. Η κατανομή των άρθρων ανά έτος για τις καθημερινές και τις εβδομαδιαίες εφημερίδες φαίνεται στον **πίνακα 2 και 3** αντίστοιχα. Το άρθρο που βρέθηκε να έχει παρουσιαστεί νωρίτερα από όλα ήταν από την καθημερινή εφημερίδα (espresso) που κυκλοφόρησε τον Ιούλιο του 2008, αν και τέσσερα χρόνια μετά την ανακάλυψη του ηλεκτρονικού τσιγάρου καθόλη τη διάρκεια αυτού του έτους δεν υπήρχε άλλη παρουσίαση του θέματος. Τα δύο επόμενα χρόνια (2009, 2010) και πάλι η συχνότητα με την οποία δημοσιοποιείται το θέμα δεν είναι πολύ μεγάλη με τέσσερις δημοσιεύσεις για κάθε έτος και συνολικά 9 από την αρχή της παρουσίασης του στο κοινό. Από το 2011 και μετά όμως φαίνεται μια συνεχή αύξηση της κάλυψης του θέματος. Το 2011 είναι 14 και το 2012 είναι 25. Στα δυο επόμενα χρόνια είναι οι περισσότερες παρουσιάσεις αν και για το 2014 η αναζήτηση σταμάτησε μέχρι τις 4 Μαΐου. Για τα τελευταία δυο χρόνια ήταν αντίστοιχα 59 και 39 δημοσιεύσεις.

Πίνακας 4

Αριθμός δημοσιεύσεων σχετικών με το κάθε θέμα επί του συνόλου των δημοσιεύσεων, για κάθε έτος.(2008-04/05/2014)

	1 ^ο ΘΕΜΑ	2 ^ο ΘΕΜΑ	3 ^ο ΘΕΜΑ	4 ^ο ΘΕΜΑ	5 ^ο ΘΕΜΑ	ΣΥΝΟΛΟ
2008	1(100)	1(100)		1(100)	1(100)	1
2009	1(25)	4(100)			2(50)	4
2010	1(25)	3(75)	1(25)		2(50)	4
2011	7(50)	4(28,5)	1(7,14)	2(14,28)	1(7,14)	14
2012	3(12)	13(52)	2(8)	6(24)	7(28)	25
2013	38(64,4)	8(13,5)	3(5)	8(13,5)	16(27)	59
2014	8(20,5)	17(43,5)	3(7,6)	8(20,5)	14(35,8)	39
ΣΥΝΟΛΟ	59(38,3)	50(34,2)	10(6,8)	25(17,1)	43(29,4)	146

*Στην παρένθεση είναι το ποσοστό των δημοσιεύσεων επί του συνόλου για το θέμα.

Μετά την συλλογή των άρθρων της περιόδου που αναφέρεται παραπάνω ακολουθεί η ομαδοποίηση τους με βάση την θεματική ενότητα που προέκυπτε από την ανάγνωση τους (**Πίνακας 4**). Από όλα τα θέματα που κωδικοποιήθηκαν το πιο συχνό και στο οποίο έγιναν οι περισσότερες αναφορές ήταν αυτό που σχετιζόταν με τις ρυθμίσεις και τα νομοθετικά μέτρα γύρω από τη χρήση του ούτως ώστε να είναι πιο ασφαλής η χρήση του, και υπό προϋποθέσεις να χρησιμοποιηθεί για τη διακοπή του καπνίσματος. Στη δεύτερη θέση από άποψη συχνότητας με μικρή διαφορά από την

προηγούμενη είναι οι αναφορές που σχετίζονται με τους κινδύνους από τη χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου και η αβεβαιότητα που προκαλούν αυτοί αν λάβουμε υπόψη και τη συνεχιζόμενη αύξηση της χρήσης του.

Μεγάλο ποσοστό των δημοσιεύσεων για το 2013 καταλαμβάνουν τα νομοθετικά μέτρα.. Το αντίστροφο φαίνεται να συμβαίνει για το 2^ο θέμα που σχετίζεται με τον κίνδυνο και την αβεβαιότητα όπου το 2013 αντιπροσωπεύει μόλις το 13,5% των δημοσιεύσεων ενώ το 2014 έχει μεγάλη αύξηση με το ποσοστό να φτάνει το 43,5%. Σταθερά υψηλό ενδιαφέρον καταλαμβάνει το θέμα του μάρκετινγκ και της διαφήμισης καθ' όλη την περίοδο της μελέτης με σταθεροποίηση των ποσοστών τους γύρω στο 30% για τις χρονιές 2012, 2013, 2014. Τα χαμηλότερα ποσοστά δημοσιεύσεων κατά την διάρκεια της έρευνας φαίνεται να έχει το θέμα που αναφέρεται στο κόστος χρήσης και αγοράς του ηλεκτρονικού τσιγάρου σε σύγκριση με το συμβατικό.

Στη συνέχεια θα γίνει ανασκόπηση για το πώς αυτά τα θέματα παρουσιάστηκαν στις ανακοινώσεις των εφημερίδων:

1^ο ΘΕΜΑ: Ρυθμίσεις και νομοθεσία για την χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου

Το πρώτο άρθρο το 2008 στην εφημερίδα *espresso* θέτει το ερώτημα αν το ηλεκτρονικό τσιγάρο παραβιάζει τον αντικαπνιστικό νόμο κάτι που όπως επισημαίνει δεν είναι γνωστό μέχρι εκείνη τη στιγμή. Τον Ιούνιο του 2009 (καθημερινή) υπάρχει η επισήμανση ότι δεν έχουν λάβει έγκριση από την υπηρεσία τροφίμων και φαρμάκων των ΗΠΑ (FDA) λόγω έλλειψης ερευνών, ταυτόχρονα λέει ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε εστιατόρια, αεροδρόμια και χώρους εργασίας, επειδή δεν παράγουν καπνό. Όμως η Αμερικανική γερουσία επεξεργάζεται νόμο όπου θα ζητεί την απαγόρευση του έως ότου το FDA αποφανθεί για τις επιπτώσεις του στην υγεία. Ο FDA όπως αναφέρουν πρόσφατα απαγόρευσε την εισαγωγή φορτίου ηλεκτρονικών τσιγάρων από τη Κίνα, όμως μεγάλες ποσότητες έχουν ήδη εισαχθεί στις ΗΠΑ. Το ίδιο άρθρο μιλάει για απαγορεύσεις του για λόγους υγείας σε Αυστραλία και Χόνγκ Κόνγκ.

Σε επόμενη δημοσίευση (έθνος 2010) τονίζουν την εμφάνιση του ηλεκτρονικού τσιγάρου το 2008 μετά την απαγόρευση του καπνίσματος στους δημόσιους χώρους, όμως με τροπολογία του νόμου 3868/2010 αρ 17 κεφάλαιο 2, όπου καθορίζονται οι ρυθμίσεις για τα προϊόντα καπνού απαγορεύεται η κατασκευή, εμπορία, πώληση αντικειμένων, που έχουν την εξωτερική μορφή προϊόντων καπνού καθώς και το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Απαγορεύεται επίσης χωρίς προηγούμενη έγκριση από το υπουργείο υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης η κυκλοφορία προϊόντων διακοπής καπνίσματος και ορίζονται οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση σχετικής έγκρισης. Παρά τις απαγορεύσεις αυτές είναι εύκολη η πρόσβαση σε αυτά από το internet, τα καταστήματα, ακόμα και τα φαρμακεία. Εδώ γίνεται αναφορά και στον παγκόσμιο οργανισμό υγείας (ΠΟΥ) όπου προειδοποιεί να μη γίνεται χρήση ηλεκτρονικών τσιγάρων καθώς δεν υπάρχουν στοιχεία για την ασφάλεια και αποτελεσματικότητα

του. Στις ΗΠΑ έχει ξεσπάσει πόλεμος μεταξύ της βιομηχανίας και του Οργανισμού Τροφίμων και Φαρμάκων σχετικά με τη νομοθετική ρύθμιση των ηλεκτρονικών τσιγάρων συμπληρώνει το άρθρο. Στην Ελλάδα ο Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων αναφέρει: *«Τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται ως υποκατάστατα του καπνίσματος και περιέχουν νικοτίνη υπάγονται στα φαρμακευτικά προϊόντα (τα προϊόντα αρμοδιότητας ΕΟΦ είναι εκείνα τα οποία αναφέρονται στο νόμο 1316). Η διάθεσή τους στην αγορά προϋποθέτει τη χορήγηση άδειας κυκλοφορίας φαρμάκου από τον ΕΟΦ. Χωρίς όμως μέχρι στιγμής να έχει πάρει κάποιο άδεια. Για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα χωρίς νικοτίνη σχετική άδεια χρειάζονται από το υπουργείο ανάπτυξης».*

Παρόμοια ανακοίνωση έχουμε και σε άρθρο του 2011 (Αγγελιοφόρος) όπου χαρακτηρίζει παράνομα τα νικοτινούχα προϊόντα ηλεκτρονικού τσιγάρου που βρίσκονται στην Ελληνική αγορά καθώς είναι υποκατάστατα καπνίσματος με νικοτίνη θα πρέπει να ενταχθούν στα φαρμακευτικά προϊόντα με ανάλογη άδεια από τον ΕΟΦ. Στη συνέχεια επισημαίνεται ότι δεν έχει υποβληθεί σχετικό αίτημα με την προβλεπόμενη από το νόμο τεκμηρίωση για την ποιότητα, ασφάλεια και αποτελεσματικότητα των εν λόγω προϊόντων, ώστε να αξιολογηθούν. Ο ΕΟΦ, ήδη από τις 25/7/2008, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, εξέδωσε απόφαση απαγόρευσης της διακίνησης όλων των προϊόντων που περιέχουν νικοτίνη και πωλούνται μαζί με το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Επιπλέον, προέβη σε κατάσχεση και καταστροφή ποσοτήτων προϊόντων ηλεκτρονικού τσιγάρου με χρήση νικοτίνης τα οποία βρέθηκαν στην αγορά, ενώ επέβαλε και τα προβλεπόμενα πρόστιμα. Ο ΕΟΦ επιστὰ την προσοχή του καταναλωτικού κοινού στο γεγονός ότι δεν έχει αξιολογηθεί η ασφάλεια των προϊόντων ηλεκτρονικού τσιγάρου με χρήση νικοτίνης. Την ίδια ημέρα υπήρξε και σε άλλες εφημερίδες (έθνος 9/12/2011, ελευθεροτυπία 8-9/12/2011, καθημερινή 9/12/2011, Ριζοσπάστης 10/12/2011) ίδιο άρθρο με έμφαση στις παραπάνω συστάσεις και απαγορεύσεις του ΕΟΦ αλλά και στην κατάσχεση ηλεκτρονικών τσιγάρων με νικοτίνη που έκανε την ημέρα της δημοσίευσης ο ΕΟΦ και επέβαλε πρόστιμα στους παραβάτες καταστηματάρχες. Παράλληλα αναφέρει και την προοπτική της απαγόρευσης του και σε κλειστούς δημόσιους χώρους καθώς μετά από γνωμοδότηση του ΕΟΦ το προϊόν δεν μπορεί να διατίθεται στους καπνιστές με απαγόρευση για αυτά που χρησιμοποιούν νικοτίνη, ενώ εκκρεμεί απόφαση για όσα δεν περιέχουν νικοτίνη. Επιπλέον θα γίνονται εντατικοί έλεγχοι είτε ο γενικός γραμματέας Δημόσιας Υγείας κ Αντώνης Δημόπουλος.

Άλλες δύο δημοσιεύσεις έγιναν στα τέλη του 2011 (έθνος) με ίδιο περιεχόμενο και επιπλέον τους περιορισμούς από την Αμερική, όπου αναφέρει: *«έχει αρχίσει η προσπάθεια ελέγχου της χρήσης τους, καθώς ο εθισμός στην εισπνεόμενη νικοτίνη κάνει θραύση στις μικρές ηλικίες. Πιο συγκεκριμένα Στη Βοστώνη η αρμόδια υγειονομική επιτροπή υπερψήφισε την απαγόρευση χρήσης ηλεκτρονικών τσιγάρων σε δημόσιους χώρους και χώρους εργασίας, αλλά και της πώλησής τους σε ανήλικους. Παράλληλα, θα χρειάζεται ειδική άδεια για την πώληση συναφών προϊόντων».* Πρέπει να σημειωθεί ότι η αμερικανική υπηρεσία τροφίμων και φαρμάκων σύμφωνα με το δημοσίευμα εμποδίστηκε πρόσφατα από το ομοσπονδιακό δικαστήριο να επιβάλλει ρυθμίσεις στην αγορά ηλεκτρονικών τσιγάρων, έτσι «απάντησε» με την

αντιμετώπισή τους όπως τα προϊόντα καπνού. Συνεχίζει η ίδια εφημερίδα και το 2012 να υποστηρίζει ότι για την κυκλοφορία του θα απαιτείται άδεια από τον ΕΟΦ με βάση την διοίκηση του οργανισμού, έπειτα από αξιολόγηση των στοιχείων τεκμηρίωσης της ποιότητας, της αποτελεσματικότητας και της ασφάλειας στη χρήση του.

«Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απόρριψε την πρόταση για τον χαρακτηρισμό του ηλεκτρονικού τσιγάρου ως φαρμακευτικού προϊόντος όπως και η χρήση του να διέπεται από τους κανόνες για τα προϊόντα αυτού του είδους και να πωλείται αποκλειστικά από φαρμακεία» (Αυγή 9/10/13, Έθνος 8/10/2013).

Άλλα δημοσιεύματα αναφέρουν ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο έχει απαγορευτεί στον Καναδά, στην Αυστραλία και σε ορισμένες πολιτείες των ΗΠΑ, ενώ πρόσφατα απαγορεύτηκε και σε δημόσιες υπηρεσίες και οχήματα στο Ανόβερο (Δημοκρατία 2013). Την απαγόρευση του ηλεκτρονικού τσιγάρου από όλους τους ιδιωτικούς και δημόσιους χώρους, αποφάσισε το Δημοτικό Συμβούλιο της Νέας Υόρκης (Τα Νέα 13/08/2013, Παρασκήνιο 20/12/2013, Έθνος 20/12/2013, Πρώτο Θέμα 20/12/2013).

«Ενώ θα επιτραπούν τα δημοφιλή ηλεκτρονικά τσιγάρα ως καταναλωτικά προϊόντα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορεί να επιβάλει στο μέλλον την απαγόρευσή τους σε όλη την ΕΕ αν τρία ή περισσότερα κράτη μέλη τα απαγορεύσουν για λόγους υγείας» (Έθνος 18/12/2013, Ελευθεροτυπία 23/12/2013)

«Στη Γαλλία η υπουργός Υγείας ζήτησε από τις υπηρεσίες μου να αναφέρουν ακριβώς για τι προϊόν πρόκειται», είπε σήμερα μιλώντας στο France Info, καθώς είναι απαραίτητη μια αξιολόγηση της συσκευής αυτής για τα οφέλη ή τους κινδύνους της» (Καθημερινή 05/03/2013). Άλλα δημοσιεύματα λένε για την απαγόρευση του πολύ δημοφιλούς στην Γαλλία, ηλεκτρονικού τσιγάρου στους δημόσιους χώρους, καθώς και η απαγόρευση πώλησης του σε ανήλικους κάτω των 18 ετών (Έθνος 31/05/2013, Ελευθεροτυπία 31/05/2013, Τα Νέα 31/05/2013, Παρασκήνιο 31/05/2013, Πρώτο Θέμα 31/05/2013), Καθημερινή 1/06/2013).

«Το Ευρωκοινοβούλιο αρνήθηκε τον χαρακτηρισμό των ηλεκτρονικών τσιγάρων ως φαρμακευτικών προϊόντων, που θα σήμαινε δυνατότητα διάθεσής τους μόνο από τα φαρμακεία. Από την άλλη πλευρά, πρότειναν την απαγόρευση πώλησης των ολοένα και δημοφιλέστερων e-cigarettes σε ανήλικους, την απαγόρευση της διαφήμισής τους και την υποχρεωτική αναγραφή των συστατικών τους. Ειδικά τα ηλεκτρονικά τσιγάρα είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα» (Τα Νέα 09/10/2013, Παρασκήνιο 18/12/2013). Σε αντίθεση στην Ιταλία όποιος επιθυμεί θα μπορεί να καπνίζει ηλεκτρονικά τσιγάρα με ατμό, σε καφέ μπαρ, εστιατόρια, χώρους εργασίας, κινηματογράφους και δημόσια μέσα μεταφοράς αναφέρει άρθρο στα Νέα (11/11/2013, Η Αποψη 11/11/2013, Πρώτο Θέμα 11/11/2013).

«Ακόμα Αυστηρότερο το αντικαπνιστικό πλαίσιο αφού από εδώ και στο εξής δύο μεγάλες πόλεις(Νέα Υόρκη και Σικάγο) του πλανήτη απαγορεύουν ακόμα και το ηλεκτρονικό τσιγάρο σε όλους τους δημόσιους χώρους» (Κόντρα 30/04/2014).

«Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα θα θεωρούνται είτε φάρμακα, αν συντελούν στη διακοπή του καπνίσματος, είτε προϊόντα καπνού, και θα διέπονται από την ανάλογη νομοθεσία. Αν ταξινομούνται ως προϊόντα καπνού, η μέγιστη περιεκτικότητά τους σε νικοτίνη δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 20 mg/ml». Επιπλέον το άρθρο του Αγγελιοφόρου (25/04/2014, Αυριανή 25/03/2014) συμπληρώνει ότι η νέα οδηγία θα πρέπει να τεθεί σε ισχύ τον ερχόμενο μήνα, ωστόσο εκτιμάται ότι οι περισσότεροι κανόνες θα εφαρμοστούν στο πρώτο εξάμηνο του 2016.

2^ο ΘΕΜΑ: Έμφαση στην αβεβαιότητα και τα επικίνδυνα συστατικά του

Στο πρώτο άρθρο για το ηλεκτρονικό τσιγάρο που παρουσιάστηκε το 2008 (espresso) μετά από εκτενή αναφορά για τα πλεονεκτήματα που φαίνεται να έχει, τέθηκε το θέμα ότι κάποιοι αντιδρούν γιατί περιέχει νικοτίνη και άρα είναι βλαβερό.

Μετά τον αρχικό ενθουσιασμό για το ηλεκτρονικό τσιγάρο μετά από περίπου ένα χρόνο (Ιούλιο 2009 espresso) έρχεται το παρόν άρθρο στην ίδια εφημερίδα όπου κάνει λόγο για καρκινογόνες ουσίες και άλλες τοξίνες από τη χρήση του, μάλιστα λέει ότι περιέχει ουσίες που χρησιμοποιούνται στα αντιψυκτικά παρά το ότι θέλουν να τα παρουσιάσουν ότι περιέχουν μόνο νικοτίνη όπως λέει. Το άρθρο ισχυρίζεται ότι η πληροφορία αυτή προέρχεται από την Αμερικανική υπηρεσία τροφίμων και φαρμάκων. Ακόμα λέει ότι η χρήση του έχει τα αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που πιστεύει το κοινό καθώς βοηθά στη διατήρηση της συνήθειας και γρήγορα οδηγεί στο κάπνισμα κανονικών τσιγάρων. Από τις αναλύσεις σε δύο μάρκες τέτοιων τσιγάρων που κυκλοφορούν στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι ερευνητές εντόπισαν τις βλαβερές ουσίες διαιθυνηλογλυκόλη και τις καρκινογόνες ουσίες νιτροζαμίνες. Καταλήγουν ότι κάθε είδους καπνίσματος σύμφωνα με τους ειδικούς αποτελεί κίνδυνο για τον ίδιο και τους γύρω του που αναπνέουν. Την ίδια περίπου χρονική περίοδο (καθημερινή) γίνεται και πάλι αναφορά στην ύπαρξη προπυλενίου που ναι μεν είναι ασφαλές για τα τρόφιμα αλλά δεν είναι γνωστό τι προκαλεί στους πνεύμονες καθώς όπως πιστεύουν επιστήμονες από τον ιατρικό κόσμο και διάφορες οργανώσεις, θα έχει κάποιες αρνητικές επιπτώσεις για αυτό είναι προσεκτικοί σε αυτό.

Στις αρχές του 2010 από τον Αγγελιοφόρο παρουσιάζεται μια μελέτη από Έλληνες επιστήμονες από το ινστιτούτο σωματικής απόδοσης και αποκατάστασης (ΙΣΑΑ), όπου οι ερευνητές αναφέρουν ότι από τη μελέτη τους που δημοσιεύτηκε στο «british medical journal» ότι από τις έρευνες σε Ελλάδα, ΗΠΑ, Ζηλανδία δεν προκύπτουν στοιχεία που να δείχνουν την ασφάλεια ή μη αυτών των προϊόντων. Παράλληλα τονίζεται η ανησυχία του FDA και η στάση αναμονής από την Ελλάδα.

Άλλο άρθρο (2010 έθνος) παρουσιάζει και πάλι επιστήμονες όπως ο κ Παναγιώτης Μπεχράκης Πνευμονολόγος και συντονιστής της αντικαπνιστικής εκστρατείας όπου το χαρακτηρίζει επικίνδυνο και καταστροφικό για τον οργανισμό με το FDA των ΗΠΑ να ανακοινώνει ότι εργαστηριακά πειράματα σε ηλεκτρονικά τσιγάρα έδειξαν ότι περιέχουν καρκινογόνα και άλλα τοξικά χημικά, επικίνδυνα για τους ανθρώπους.

Ο κ Μπεχράκης και σε άλλο άρθρο το 2011(ελευθεροτυπία) εξέφρασε τον προβληματισμό του αναφερόμενος σε μελέτη, η οποία είναι υπό δημοσίευση σε επιστημονικό περιοδικό, που δείχνει ότι οι αντιστάσεις του αναπνευστικού συστήματος και τα στοιχεία φλεγμονής που ανιχνεύονται στην εκπνοή είναι επηρεασμένα μετά το κάπνισμα με ηλεκτρονικό τσιγάρο. Μπορεί τόνισε να μην είναι τόσο βλαπτικό, όμως δεν γνωρίζουν ακόμη οι επιστήμονες τις μακροχρόνιες επιπτώσεις από τη χρήση του.

Το ηλεκτρονικό τσιγάρο θεωρείται επιβλαβές για την υγεία, καθώς περιέχει νικοτίνη σε καθαρή μορφή λέει δημοσίευμα το 2011(έθνος). Θα επιτραπεί η κυκλοφορία μόνον όσων προϊόντων δεν περιέχουν τη συγκεκριμένη ουσία, η οποία είναι άκρως εθιστική όπως αναφέρει.

Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα περιέχουν καρκινογόνες ουσίες προειδοποιεί το FDA σε άρθρο του 2011 (έθνος). Σύμφωνα με την Αμερικανική Πνευμονολογική Εταιρία εκφράζετε ο προβληματισμός της και επιστά την προσοχή των καταναλωτών ενημερώνοντας ότι πρόκειται για μη εγκεκριμένα προϊόντα με τοξικές (Διαιθυλενική γλυκόλη) και καρκινογόνες ουσίες (νιτροζαμίνες).

Με τίτλο το «Ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι επικίνδυνο» η εφημερίδα καθημερινή (20/12/2011) συμπληρώνει: Στην όψη του δεν διαφέρει σε τίποτα από τα κοινά τσιγάρα και υποτίθεται ότι όσοι το χρησιμοποιούν καπνίζουν «υγιεινά», αφού δεν περιέχει τις καταστροφικές ουσίες του τσιγάρου, παρά μόνο νικοτίνη και αυτό μόνο αν το θέλει ο χρήστης του, επιλέγοντας φίλτρα νικοτίνης. Ωστόσο, οι ομοσπονδιακές αρχές της Γερμανίας προειδοποιούν, σύμφωνα με το περιοδικό Der Spiegel ότι το ηλεκτρονικό τσιγάρο είναι εν τέλει επικίνδυνο, καθώς ο καπνός του εμπεριέχει καρκινογόνες ουσίες. Σύμφωνα, με το ομοσπονδιακό Κέντρο Αγωγής Υγείας «η χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου συνδέεται με κινδύνους για την υγεία, επειδή τα φίλτρα, που χρησιμοποιούνται, συχνά περιέχουν εκτός από τη νικοτίνη και άλλες επιβλαβείς ουσίες», όπως δήλωσε η διευθύντρια του Elisabeth Pott. Επίσης το άρθρο συμπληρώνει για παρουσία καρκινογόνων νιτροζαμίνων, προπυλενογλυκόλη, η οποία θα μπορούσε να προκαλέσει βραχυπρόθεσμο οξύ ερεθισμό του αναπνευστικού συστήματος, ενώ παραμένουν άγνωστες οι μακροχρόνιες επιπτώσεις της στην υγεία.

Το 2012 (Αγγελιοφόρος) με αφορμή το κόστος διακοπής καπνίσματος συμπληρώνει ότι σύμφωνα με την ίδια, το ηλεκτρονικό τσιγάρο δε βοηθάει στη διακοπή του καπνίσματος, διότι ο χρήστης του παίρνει μεγαλύτερες ποσότητες νικοτίνης και διατηρεί τις συνήθειες του καπνιστή. Την ίδια χρονική περίοδο στην ίδια εφημερίδα γίνεται εκτενής αναφορά στις βλαβερές συνέπειες του σε ενήλικες και παιδιά με τις ελκυστικές γεύσεις που περιέχουν και τον φόβο της έναρξης του καπνίσματος από νεαρούς ενήλικες.

Οι συνέπειες του κανονικού τσιγάρου είναι ίδιες με αυτές από το ηλεκτρονικό, σύμφωνα με τα συμπεράσματα έρευνας του Χάρβαρντ, επικεφαλής στην οποία ήταν Έλληνας (Εθνικός Κήρυξ 2012). Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα πως τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν αύξηση των πνευμονικών αντιστάσεων και του

οξειδωτικού στρες του πνεύμονα. Και άλλες δημοσιεύσεις όπως στο έθνος (2012) δίνουν έμφαση στο ότι πρόκειται για υποκατάστατο χωρίς τεκμηριωμένα αποτελέσματα ή στο ότι είναι επιβλαβές με βάση την παραπάνω μελέτη για την αύξηση των πνευμονικών αντιστάσεων. Άλλα δημοσιεύματα (2) αρχές του έτους και στην ίδια εφημερίδα αναφέρουν δύο περιπτώσεις που εξερράγη στο πρόσωπο από ελαττωματική μπαταρία. Μετά από δύο χρόνια παρόμοιο επεισόδιο σύμφωνα με την Sun, το ηλεκτρονικό τσιγάρο αναφλέχθηκε με αποτέλεσμα η φωτιά να μεταπηδήσει στο οξυγόνο που υπήρχε στο κρεβάτι της ασθενούς. Το αποτέλεσμα ήταν καταστροφικό αφού η συνταξιούχος έχει υποστεί σοβαρά εγκαύματα σε όλο της το πρόσωπο σύμφωνα με την εφημερίδα (Κόντρα 14/04/14). Σερβιτόρα ήταν το επόμενο θύμα στη Βρετανία όταν είδε το ηλεκτρονικό της τσιγάρο να εκρήγνυται. (Κόντρα 08/04/14, Το Ποντίκι 09/04/2014, Το Χωνί 10/04/2014).

«Νέα έρευνα που δημοσιεύτηκε πριν από μερικές ημέρες αναφέρει ότι η χρήση του είναι πιο βλαβερή για τον ανθρώπινο οργανισμό από ότι η χρήση κανονικών τσιγάρων» (Δημοκρατία 28/01/2013). Επίσης σε νέα έρευνα από την Αμερική που έγινε στις συσκευές που έχουν τις μεγαλύτερες πωλήσεις στις ΗΠΑ, ανιχνεύθηκαν βαρέα μέταλλα, ενώ οι κανόνες ασφάλειας και υγιεινής δεν εφαρμόζονταν σε όλες τις συσκευές (Τα Νέα 02/07/2013).

Το ηλεκτρονικό τσιγάρο προκαλεί το 80% της φλεγμονής την οποία δημιουργεί το συμβατικό τσιγάρο στον πνεύμονα, σύμφωνα με τα πρώτα ερευνητικά ευρήματα του πειραματικού χειρουργείου του νοσοκομείου της Αθήνας «Ευαγγελισμός». Το ηλεκτρονικό τσιγάρο δεν είναι μέθοδος διακοπής και υποκατάστασης του καπνίσματος, προειδοποιούν οι επιστήμονες, κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου για εξίσου βλαβερές συνέπειες στην υγεία με αυτές του κανονικού τσιγάρου. (Αυγή 15/04/14, Έθνος 14/04/14, Καθημερινή, Ελευθεροτυπία 14/04/2014, Real news 17/04/2014). Άλλη εφημερίδα (Αυριανή 25/03/2014, Ελευθεροτυπία 05/04/2014, Το Χωνί 24/03/2014) συμπληρώνει: *«Οι αμπούλες του ηλεκτρονικού τσιγάρου έχουν αποδειχθεί μέχρι και θανατηφόρες! Στις ΗΠΑ καταγράφονται κάθε χρόνο εκατοντάδες περιστατικά δηλητηρίασης από υγρά που περιέχει το ηλεκτρονικό τσιγάρο και όπως φαίνεται πολλοί γονείς δεν έχουν συνειδητοποιήσει τον κίνδυνο που εγκυμονεί η νικοτίνη -ακόμα κι αν κάποιος απλώς την αγγίζει. Με βάση αυτό δικαιολογεί την νομοθεσία περιορισμού της ποσότητας νικοτίνης στα δοχεία σε 20mg/ml».*

Προηγούμενες μελέτες ανέφεραν ότι καπνιστές μπορούν να χρησιμοποιούν τις συσκευές αυτές ως εργαλεία για να κόψουν το κάπνισμα. Ωστόσο εκφράζονται ανησυχίες πως τα ηλεκτρονικά τσιγάρα μπορεί να εισαγάγουν περισσότερους ανθρώπους στη νικοτίνη, την εθιστική χημική ουσία που υπάρχει στον καπνό. Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα που προτείνουν γεύσεις φρούτων και καραμέλας είναι ακόμη πιο ανησυχητικά, λένε οι επικριτές, επειδή μπορεί να εισαγάγουν παιδιά στο κάπνισμα. Ακόμα δεν υπάρχουν αρκετές πληροφορίες για τις μακροπρόθεσμες συνέπειες αυτών των προϊόντων ή για το αν η χρήση τους μπορεί να καθυστερεί τους καπνιστές να κόψουν το κάπνισμα ή να οδηγεί πρώην καπνιστές σε υποτροπή. Για

την περίοδο της εγκυμοσύνης, η νικοτίνη εισέρχεται στην κυκλοφορία του μωρού και αυξάνει τις πιθανότητες εθισμού του (Εθνος 17/01/2014, Πρώτο θέμα 14/01/2014).

3^ο ΘΕΜΑ: Κόστος και οικονομικά δεδομένα.

Αύξηση των πωλήσεων ηλεκτρονικού τσιγάρου παρουσιάζει ένα άρθρο του 2010 (έθνος) όπως αναφέρει μετά την απαγόρευση του κανονικού τσιγάρου σε δημόσιους χώρους, συγκεκριμένα τον Μάιο είχαν πουληθεί 28.400 τεμάχια, τον Ιούνιο οι πωλήσεις ήταν 34.100 και τον Ιούλιο 37.700. Ανοδική πορεία που ξεπερνά το 30% καταγράφεται στις πωλήσεις για όλα τα προϊόντα κατά του καπνίσματος με τα ηλεκτρονικά τσιγάρα να καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις στις προτιμήσεις όσων θέλουν να σταματήσουν το κάπνισμα και ακολουθούν οι τσίγλες, τα τσιρότα και τα χάπια. Η μεγαλύτερη αύξηση στην κατανάλωση αυτών των αντικαπνιστικών προϊόντων σημειώθηκε τον Ιούλιο. Κατά τη διάρκεια του Ιουνίου οι πωλήσεις αυξήθηκαν γύρω στο 18%, ενώ τον Ιούλιο η αύξηση άγγιξε το 30% σε σχέση με την αγοραστική κίνηση αυτών των προϊόντων το 2008.

Δυσκολίες στο να κόψουν το κάπνισμα έχουν οι Έλληνες λόγω οικονομικής κρίσης σύμφωνα με άρθρο του 2012 (Αγγελιοφόρος). Το κόστος διακοπής του καπνίσματος δεν καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία από τη μια και από την άλλη δεν έχουν την ψυχολογική διάθεση λόγω των καθημερινών προβλημάτων να ασχοληθούν με αυτό το πρόβλημα. Πολλοί καπνιστές με βάση αυτήν την κοινωνικοοικονομική κατάσταση στρέφονται στο ηλεκτρονικό τσιγάρο το οποίο όμως όπως συμπληρώνει το άρθρο δεν βοηθάει στη διακοπή. Άλλο άρθρο στην ίδια εφημερίδα (2012) λέει ότι η καθημερινή χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου είναι πιο φτηνή σε σύγκριση με το συμβατικό και έπαιξε σημαντικό ρόλο στο να απαρνηθούν πολλοί καπνιστές τον καπνό και να στραφούν στον ατμό. Μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Συνδέσμου Ελληνικών Επιχειρήσεων Ηλεκτρονικού τσιγάρου λέει ατιμίζουν περίπου 250.000 άτομα σε ολόκληρη τη χώρα, τα τελευταία 2,5 χρόνια έχουν πουληθεί περίπου 700.000 σετ ηλεκτρονικών τσιγάρων με τα παρελκόμενά τους (υγρό αναπλήρωσης, ατμοποιητές κ.λπ.), ενώ η αύξηση των χρηστών μόνο τον τελευταίο χρόνο κυμαίνεται μεταξύ 30% - 40%. *«Οι καταναλωτές στρέφονται προς τα ηλεκτρονικά τσιγάρα για να κάνουν οικονομία. Για παράδειγμα, αν κάποιος κάπνιζε δύο πακέτα απλών τσιγάρων την ημέρα, χρειαζόταν 240 ευρώ το μήνα, ενώ με το ηλεκτρονικό τσιγάρο δε θα χρειάζεται πάνω από 40 ευρώ μηνιαίως»*, αναφέρει το άρθρο.

Απορρίπτονται από το Ευρωκοινοβούλιο οι προτάσεις υγειονομικών για πώληση του ηλεκτρονικού τσιγάρου μόνο στα φαρμακεία, κάτι που κρίνεται θετικό από την άποψη της μη επιβολής δαπανηρών διαδικασιών πιστοποίησης στους παρασκευαστές. Ωστόσο, απόφαση του Ευρωκοινοβουλίου δεν ξεκαθαρίζει τελείως το τοπίο, καθώς αφήνει ένα μεγάλο «σύννεφο» να αιωρείται, απειλώντας την αγορά του ηλεκτρονικού τσιγάρου, η οποία, όπως προβλέπουν αναλυτές της Wall Street, θα ξεπεράσει σε μέγεθος εκείνη του καπνού μέσα σε μία δεκαετία (Πρώτο Θέμα 11/11/2013).

«Και ενώ τα ηλεκτρονικά τσιγάρα έχουν ένα πολύ μικρό κομμάτι της εμπορικής πίτας των 80 και δισεκατομμυρίων τον χρόνο από την πώληση τσιγάρων, ο τζίρος τους αυξάνεται, και η αύξηση τζίρου από χρόνο σε χρόνο κυμαίνεται στο 30%» (Πρώτο Θέμα 14/06/2013).

«Μόνο στη Γαλλία ο αριθμός των εξειδικευμένων καταστημάτων για ηλεκτρονικά τσιγάρα έχει αυξηθεί ραγδαία τον τελευταίο χρόνο από 300 σε 1.500. Στην Ευρώπη το έχουν προμηθευτεί περισσότεροι από 7 εκατομμύρια καπνιστές. Γίνεται λόγος ακόμη και για υψηλότερη φορολογία, σε ένα προϊόν που έχει το 1/5 της τιμής των κανονικών τσιγάρων» (Πρώτο Θέμα 17/04/14).

Το κόστος χρήσης για το ηλεκτρονικό τσιγάρο λέει το δημοσίευμα φθάνει στα 450 ευρώ την πρώτη χρονιά, λόγω πειραματισμών με εναλλακτικά μοντέλα ή αστοχιών του αρχαρίου, απέναντι στα περίπου 740 ευρώ τον χρόνο που δίνει ετησίως ο καπνιστής του ενός πακέτου τσιγάρων ημερησίως (συν όσα δίνει στους... γιατρούς), το όφελος προκύπτει εξόφθαλμο. Σημειωτέων ότι το κόστος των συσκευών μπορεί να αυξηθεί κατά πολύ αν θελήσει κανείς εξεζητημένες δυνατότητες (Από Το Βήμα 01/03/2014).

4^ο ΘΕΜΑ: Εναλλακτική επιλογή με λιγότερες συνέπειες

Το πρώτο άρθρο που δημοσιεύτηκε το 2008 (espresso) είναι και αυτό που στη μεγαλύτερη του έκταση παρουσιάζει το ηλεκτρονικό τσιγάρο ως ένα ψηφιακό τσιγάρο, το οποίο είναι μια νέα εφεύρεση που υπόσχεται στους καπνιστές απόλαυση χωρίς να επιβαρύνει την υγεία τους, αλλά και χωρίς να ενοχλούν τους γύρω τους με δυσάρεστες οσμές. Στην συνέχεια το ίδιο άρθρο αφού παρουσιάζει τον τρόπο λειτουργίας του δίνει έμφαση στο γεγονός ότι δεν έχει καπνό παρά μόνο ένα υγρό στο οποίο περιέχεται η νικοτίνη. Το άρθρο αυτό αναφέρεται στο Γερμανικό spigel και λέει ότι το πλεονέκτημα του σε αντίθεση με τα κανονικά τσιγάρα που απελευθερώνουν καπνό και πολλές βλαβερές ουσίες αυτό βγάζει μόνο ατμό που περιέχει νερό, προπυλένιο γλυκόλης και νικοτίνη. Έτσι αιτιολογεί δεν υπάρχουν παθητικοί καπνιστές, ο χώρος δεν γεμίζει με ενοχλητικά σύννεφα καπνού και δεν υπάρχει δυσάρεστη οσμή στα ρούχα.

Με τίτλο «σβήσε το τσιγάρο με εναλλακτικές μεθόδους» το έθνος με δημοσίευμα του 2011 παρουσιάζει το ηλεκτρονικό τσιγάρο ως υποκατάστατο το οποίο δεν συνοδεύεται από τις βλαβερές συνέπειες του αφού δεν περιέχει πίσσα, νικοτίνη και τις υπόλοιπες ουσίες που έχει εκτός του καπνού το κανονικό τσιγάρο. *«Η όψη του μοιάζει με κανονικού τσιγάρου και ο καπνιστής συνεχίζει τις καθημερινές του συνήθειες καπνίζοντας τον ατμό που εξάγεται από το ηλεκτρονικό τσιγάρο κάθε φορά που εισπνέει».*

Την παρουσίαση ενός καπνιστή κάνει με δημοσίευση της το 2011 η εφημερίδα espresso ο οποίος το παρουσιάζει ως εναλλακτική λύση: *«Θέλω να κόψω το τσιγάρο.*

Τον τελευταίο καιρό πειραματίστηκα με το ηλεκτρονικό και άρχισα ομολογουμένως να μην έχω πια ανάγκη τα πακέτα της εξάρτησής μου. Είναι αλήθεια ότι γλίτωσα την πίσσα, το διοξείδιο του άνθρακα και τη βρόμα της τσιγαρίδας. Μπορώ πλέον να καπνίζω στο γραφείο, το σινεμά και το αυτοκίνητο» γράφει ο κ. Ανδρέας Δημητρίου. Στο ίδιο άρθρο όσον αφορά το ηλεκτρονικό τσιγάρο, τον φερόμενο ως αντικαταστάτη, ο πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Ελέγχου του Καπνίσματος κ. Παναγιώτης Μπεχράκης παραδέχεται από την πλευρά του: «Δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία ώστε να ενοχοποιηθεί το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Φαίνεται να είναι βλαβερό, αλλά σαφώς σε μικρότερο βαθμό από τα κανονικά τσιγάρα». Άλλοι όπως ο δρ Richard Wender του Jefferson University Hospital και ο πρώην πρόεδρος της Αμερικανικής Αντικαρκινικής Εταιρείας δήλωσε πρόσφατα: «*Οτιδήποτε αντικαθιστά το πραγματικό τσιγάρο είναι καλύτερο για την υγεία σας*» συμφωνώντας με τις παραπάνω απόψεις.

«Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα είναι μια δημοφιλής επιλογή μεταξύ των καπνιστών που προσπαθούν να απαλλαγούν από τη συνήθεια, δεν φαίνεται να αυξάνουν τον κίνδυνο καρδιακών προβλημάτων, σύμφωνα με ελληνική μελέτη τα αποτελέσματα της οποίας δόθηκαν στη δημοσιότητα». Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα δεν αποτελούν μια υγιεινή συνήθεια αλλά είναι μια ασφαλέστερη εναλλακτική των (κανονικών) τσιγάρων συμπληρώνει το άρθρο (Αγγελιοφόρος 2012). Από πολλούς θεωρείται ως ο μελλοντικός τρόπος καπνίσματος, καθώς προβάλλεται ως «ένας υγιεινός» τρόπος απαλλαγής από το κλασικό τσιγάρο. Ενώ στις αρχές του έτους υπήρχαν άρθρα σε διάφορες εφημερίδες με αρνητικά σχόλια για τη χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου με την εμφάνιση της παραπάνω μελέτης και σε άλλες εφημερίδες (έθνος 25/8/2012) τονίζεται ως εναλλακτική λύση περισσότερο ασφαλής από το κανονικό τσιγάρο.

Πνευμονολόγος σε νοσοκομείο της Γαλλίας και σφοδρός πολέμιος του καπνίσματος δήλωσε: «*θα άφηνα έναν μανιώδη καπνιστή να κάνει αυτό που θέλει. Με το τσιγάρο διατρέχει 50% πιθανότητες να πεθάνει. Με το ηλεκτρονικό τσιγάρο, δεν ξέρουμε πολλά αλλά εκ των προτέρων οι πιθανότητες είναι λιγότερες*» σύμφωνα με το άρθρο (Καθημερινή 05/03/2013).

Τα ηλεκτρονικά τσιγάρα φαίνεται πως είναι τουλάχιστον το ίδιο αποτελεσματικά με τα τσιρότα νικοτίνης στο να βοηθούν τους καπνιστές να κόψουν το τσιγάρο, σύμφωνα με μία νέα έρευνα που παρουσιάστηκε στο ετήσιο συνέδριο της Ευρωπαϊκής Πνευμονολογικής Εταιρείας στη Βαρκελώνη και τα αποτελέσματα του δημοσιεύτηκαν στον τύπο (Espresso, Ελευθεροτυπία, Παρασκευή 09/09/2013).

Έρευνα για το ηλεκτρονικό τσιγάρο από το Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο σύμφωνα με την οποία το 80% των ερωτηθέντων αντικατέστησε πλήρως το κάπνισμα συμβατικού τσιγάρου με ηλεκτρονικό τσιγάρο, ενώ το υπόλοιπο 20% μείωσε το κάπνισμα από τα 20 τσιγάρα σε μόνο 4 ημερησίως. Παράλληλα πολύ καλά ήταν τα αποτελέσματα από πλευράς παρενεργειών που δεν δημιούργησαν ιδιαίτερο πρόβλημα

(Εφημερίδα των συντακτών 28/04/2014, Καρφί 25/04/2014, Πρώτο Θέμα 25/04/2014)

5^ο ΘΕΜΑ: Διαφήμιση, εμπόριο από εταιρίες και χρήση επωνύμων

Η διαφήμιση του ηλεκτρονικού τσιγάρου και η χρήση του από επώνυμους είναι ένα θέμα που απασχολεί τον τύπο από την αρχή των δημοσιεύσεων όπου στο πρώτο άρθρο το 2008 (espresso) τονίζεται ότι στην Αγγλία κυκλοφορεί πολύ δυναμικά και μάλιστα επιτρέπεται σε γνωστό celebrity club «*chinawhite*», ενώ επισημαίνεται ότι σε αυτό το club των επωνύμων απαγορεύονται όλα τα άλλα προϊόντα καπνού. Παράλληλα τονίζει πως σε κάποιες χώρες απαγορεύεται η διαφήμιση του ηλεκτρονικού τσιγάρου όπως την Ολλανδία που όμως κυκλοφορεί κανονικά. Το εμπορικό θέμα που υπάρχει πίσω από την διατήρηση της καπνισματικής συνήθειας αναδεικνύει άρθρο της ελευθεροτυπίας (2011) όπου όπως υπογραμμίζει Αμερικάνος καθηγητής οι πολυεθνικές κερδίζουν πολλά χρήματα για κάθε Έλληνα που χρησιμοποιεί καπνό και τα υποκατάστατα του, προτρέπει μάλιστα τους Έλληνες με τη μεγάλη ιστορία τους, όπου έδωσαν στον κόσμο τον Πολιτισμό, τη Δημοκρατία και την Αρετή, να μην αφήσουν τον κόσμο του εμπορίου να τους τα στερήσουν. «*Μην δώσετε τα λεφτά σας στις ξένες καπνοβιομηχανίες, υπογράμμισε*».

Σε άλλο άρθρο το 2009 (espresso) μετά από αρνητικές απόψεις που εκφράστηκαν για το ηλεκτρονικό τσιγάρο οι εταιρίες που το διαθέτουν στην αγορά κάνουν λόγο για δυσφήμιση του προϊόντος και αναφέρουν ότι εδώ και δύο χρόνια δεν έχουν αναφερθεί παρενέργειες στην υγεία των χρηστών και ότι διαθέτουν στοιχεία που κατά την άποψη τους αποδεικνύουν ότι είναι ασφαλές. Σχετικά με το εμπορικό κομμάτι του προϊόντος άρθρο του 2010 (Αγγελιοφόρος) παρουσιάζουν την διχογνωμία μεταξύ FDA και κατασκευαστών ως πρόφαση προκειμένου να μη προχωρήσουν οι μαζικές εισαγωγές στις ΗΠΑ με ότι αυτό συνεπάγεται από οικονομικής άποψης. Σε άλλο άρθρο πάλι από τον Ιούνιο του 2009 γίνεται λόγος για μια κυρία η οποία προσπαθούσε να διακόψει το κάπνισμα με διάφορους τρόπους και τελικά όταν πληροφορήθηκε για το ηλεκτρονικό τσιγάρο από τις διαφημίσεις στην τηλεόραση ήταν ενθουσιασμένη λέγοντας ότι ο καπνός του είναι πανομοιότυπος με εκείνο του κοινού τσιγάρου. «*Νιώθω ότι μου άλλαξε τη ζωή*», λέει η 47χρονη γυναίκα, η οποία όπως λέει το άρθρο πέτυχε να μειώσει σε μεγάλο βαθμό το κάπνισμα με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Στο παρόν άρθρο τονίζεται και ο ρόλος του internet τόσο στην προώθηση όσο και τη διαφήμιση του ηλεκτρονικού τσιγάρου καθιστώντας εύκολη τη πρόσβαση σε αυτό από το κοινό.

Πολύ δημοφιλές μεταξύ των νέων λέει η εφημερίδα καθημερινή (2011) ότι είναι το ηλεκτρονικό τσιγάρο και σημειώνει: κάνει «θραύση» το τελευταίο διάστημα σε μπαρ, εστιατόρια και καφετερίες, «*θεριακλήδες*» σε μία προσπάθεια να είναι «*νομότυποι*» έχουν βρει λύση για την απαγόρευση του καπνίσματος στο ηλεκτρονικό τσιγάρο με νικοτίνη. Δίνοντας έμφαση με αυτό τον τρόπο σε μια νέα μόδα που εξαπλώνεται

στους χώρους εστίασης με αφορμή την απαγόρευση του καπνίσματος σε δημόσιους χώρους. Τελευταία, το ηλεκτρονικό τσιγάρο συγκέντρωσε πολλές νέες επιχειρήσεις που δοκίμασαν την τύχη τους λέει το έθνος (2012).

Στο ΣτΕ (Συμβούλιο της Επικρατείας) προσέφυγε εταιρεία εμπορίας ηλεκτρονικών τσιγάρων κατά του ΕΟΦ, για την απαγόρευση του ηλεκτρονικού τσιγάρου (Αγγελιοφόρος 2012). Το άρθρο συμπληρώνει ότι: Η εταιρεία ζητάει να ακυρωθεί ως παράνομη η απόφαση του ΕΟΦ με την οποία απαγορεύθηκε η διακίνηση και η διάθεση των ηλεκτρονικών τσιγάρων και πούρων, αλλά και όλων των υποκατάστατων του καπνίσματος που περιέχουν νικοτίνη. Η εταιρεία επισημαίνει ότι κατά παράβαση της νομοθεσίας (Ν. 1316/1983, υπουργικές αποφάσεις ΔΥΓ3(α)83657/2006 και Υ3δ/515/1994) ο ΕΟΦ χαρακτηρίζει το ηλεκτρονικό τσιγάρο ως «φαρμακευτικό προϊόν» και κατά συνέπεια για την κυκλοφορία του στην αγορά απαιτείται η σχετική άδεια κυκλοφορίας. Το ηλεκτρονικό τσιγάρο σύμφωνα με την εταιρεία δεν αποτελεί φαρμακευτικό προϊόν, καθώς δεν έχει θεραπευτικές ή προληπτικές ιδιότητες για ανθρώπινες ασθένειες, αλλά ούτε μπορεί να χορηγηθεί σε ανθρώπους προκειμένου να αποκατασταθούν ή να διορθωθούν φυσιολογικές λειτουργίες του οργανισμού. Σε άλλο σημείο της προσφυγής της, η εταιρεία υπογραμμίζει ότι τα ηλεκτρονικά τσιγάρα είναι συσκευές που λειτουργούν με μπαταρίες, οι οποίες ατμοποιούν την νικοτίνη χωρίς να παράγεται φωτιά, στάχτη ή μονοξείδιο του άνθρακα. Είναι ένας εναλλακτικός τρόπος ατμοποίησης της νικοτίνης. Η δε νικοτίνη, δεν έχει χαρακτηριστεί μέχρι σήμερα και ούτε είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί ως ουσία με θεραπευτικές ή προληπτικές ιδιότητες για ανθρώπινη ασθένεια, προσθέτει η εταιρεία. Τέλος σύμφωνα με αυτούς, *«τα ηλεκτρονικά τσιγάρα δεν αποτελούν προϊόν αρμοδιότητας του ΕΟΦ και -εκ του λόγου αυτού- δεν μπορεί να επιβάλλει οποιαδήποτε ρύθμιση ή απαγόρευση».*

Μεγάλη ποικιλία για απαιτητικούς ατμιστές υπόσχεται το άρθρο της espresso (2012) με πολλές γεύσεις, μοντέρνα σχεδίαση, με πολλές δυνατότητες και χαμηλές τιμές σε σχέση με το κανονικό τσιγάρο. Σε αντιδιαστολή με αυτό το άρθρο στην καθημερινή (1/6/2013) γίνεται λόγος για απαγόρευση της διαφήμισης του και διανομής του σε δημόσιους χώρους (Έθνος 31/5/13).

Σε δημοσίευμα της Δημοκρατίας(11/2/2013) αναφέρεται για το ηλεκτρονικό τσιγάρο ότι οι ειδικοί εκτιμούν ότι τα επόμενα χρόνια τα έσοδα από τις πωλήσεις τους στην αμερικανική αγορά μπορεί να είναι έως και 1 δισ. δολάρια, όπως αναφέρει δημοσίευμα στην ηλεκτρονική έκδοση των «Financial Times» στις 21 Ιανουαρίου 2013. Για αυτό ο Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων Ηλεκτρονικού Τσιγάρου ζητάει την άμεση θέσπιση κανόνων από την ελληνική πολιτεία.

Η ανθούσα αγορά των ηλεκτρονικών τσιγάρων, για την οποία μερικοί αναλυτές προβλέπουν πως σε 10 χρόνια θα έχει επισκιάσει την ύψους 700 δισεκ. ευρώ ετησίως αγορά των κανονικών τσιγάρων (Έθνος 18/12/2013). Ο τζίρος του νέου κλάδου από 600 εκατ. δολάρια πέρυσι μπορεί φέτος να ξεπεράσει το 1 δισ. δολάρια, σύμφωνα με την έρευνα της Wells Fargo. Οι επιχειρηματίες που ηγούνται της εισβολής στο χώρο

των μεγάλων καπνοβιομηχανιών με όπλο την τεχνολογία θέλουν να παραγκωνίσουν το συμβατικό τσιγάρο όπως λένε.

Δικαίωση για τους εμπόρους ηλεκτρονικών τσιγάρων η απόφαση να θεωρείται καταναλωτικό προϊόν, που αποδεικνύει το μη νόμιμο της προσπάθειας όσων ήθελαν να απαγορεύσουν το ηλεκτρονικό τσιγάρο με πρόσχημα την κατάταξή του στα φαρμακευτικά προϊόντα» (Ελευθεροτυπία 23/12/2013).

Πλούσιος σύντροφος επέλεξε να της στολίσει με διαμάντια ένα ηλεκτρονικό τσιγάρο που έφτασε να κοστίζει 648.000 ευρώ! Το αξεσουάρ πολυτελείας, το οποίο χρειάστηκε 4,5 μήνες για να ετοιμαστεί, έχει επάνω του 246 διαμάντια δύο καρατίων, το καθένα από τα οποία κοστίζει 2.000 ευρώ αλλά και 46 κίτρινους κρυστάλλους Swarovski. Το πιο ακριβό του στολίδι όμως είναι ένα οβάλ διαμάντι έξι καρατίων αξίας 54.000 ευρώ. Αυτήν την πολυτελή δημοσίευση έκανε η Espresso (24/10/2013) διαφημίζοντας με αυτόν τον τρόπο και παρουσιάζοντας το ηλεκτρονικό τσιγάρο ως αντικείμενο που χρησιμοποιείται ως μέσο πολυτελούς διαβίωσης.

«Πολύ δημοφιλές και στην Ολλανδία που οι στατιστικές δείχνουν πως από 11% έως 18% των Ολλανδών καπνιστών έχουν δοκιμάσει το ηλεκτρονικό τσιγάρο και ένα 5% το χρησιμοποιεί τακτικά. Με προσπάθειες ελέγχου από τις αρχές της χώρας» (Τα Νέα 29/11/2013).

Ευνοϊκές προϋποθέσεις για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα στη Γαλλία που φορολογούνται με 19,6% αντί για 81,1% που τα κανονικά τα οποία πωλούνται σήμερα από 6 έως 8,2 ευρώ το πακέτο. Ενώ οι πωλητές παραδοσιακών τσιγάρων κερδίζουν 6,7% για κάθε πακέτο που πωλούν, οι πωλητές ηλεκτρονικών τσιγάρων κερδίζουν 50%. Επιπλέον τα ηλεκτρονικά τσιγάρα χρειάζονται νέες μπαταρίες και υγρό για να λειτουργήσουν κάτι που κάνει τους πελάτες να επιστρέφουν στα καταστήματα ξανά και ξανά.

Οι επιχειρηματίες του ηλεκτρονικού τσιγάρου όμως διαισθάνονται ότι έρχονται προβλήματα με την εμπλοκή σε αυτά των μεγάλων καπνοβιομηχανιών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν το προστατεύει ως ευρεσιτεχνία και θέλει να βάλει τους δικούς της κανόνες (Τα Νέα 23/10/2013).

Στο Παρίσι, το ρεπορτάζ της εφημερίδας Πρώτο Θέμα (14/06/2013) περιγράφει τις ουρές που υπάρχουν έξω από παριζιάνικο κατάστημα στην Πύλη του Θριάμβου, όπου λανσάρονται νέες γεύσεις ηλεκτρονικού τσιγάρου. Ροδάκινο, και ακόμη εξήντα γεύσεις υγρής νικοτίνης προσφέρει το κατάστημα Clorinette, το οποίο επισκέπτονται αρκετοί εύποροι πελάτες.

Επώνυμοι (Celebrities) όπως ο Steven Dorff και η Jenny McCarthy πρόσφατα πρωταγωνίστησαν σε τηλεοπτικές διαφημίσεις ηλεκτρονικών τσιγάρων, ενώ τόσο η Kate Moss, όσο και ο Simon Cowell έχουν απαθανατιστεί να το καπνίζουν. Οι πωλήσεις των ηλεκτρονικών τσιγάρων, που θεωρούνται μια «υγιής» εναλλακτική λύση για το κάπνισμα, έχουν αυξηθεί στο δεκαπλάσιο τον τελευταίο χρόνο και αυτό

οφείλεται στους επώνυμους που το έχουν κάνει μόδα αναφέρει η εφημερίδα (Πρώτο θέμα 12/08/2013).

Όσο αναφορά την διαφήμιση τα ηλεκτρονικά τσιγάρα θα υπόκεινται στους ίδιους περιορισμούς με τα προϊόντα καπνού (Αγγελιοφόρος 25/04/2014). Σε άλλο άρθρο σημειώνεται πως μεγάλες καπνοβιομηχανίες, όπως η Altria Group Inc, γνωστή για τα τσιγάρα Marlboro, η Reynolds American Inc, που παράγει τα τσιγάρα Camel και η Lorillard Inc, που παράγει τα τσιγάρα Newport, έχουν επενδύσει στα ηλεκτρονικά τσιγάρα (Έθνος 17/01/14).

Σε εμπορικό πόλεμο κατά του ηλεκτρονικού τσιγάρου αποδίδει ο Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων Ηλεκτρονικού Τσιγάρου (ΣΕΕΗΤ) την έρευνα που είδε το φως της δημοσιότητας στις ΗΠΑ, για την αύξηση των στατιστικών στις δηλητηριάσεις λόγω ηλεκτρονικού τσιγάρου. Υποστηρίζει ότι *«η αύξηση των πωλήσεων ηλεκτρονικού τσιγάρου δημιουργεί πανικό»* και ότι *«οι δηλητηριάσεις αφορούν έξι στα χίλια»*. Ο απολογισμός του Εθνικού Κέντρου Δηλητηριάσεων των ΗΠΑ αναφέρεται στα δημοσιεύματα για περιστατικά που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό τσιγάρο, αντιπροσωπεύει μόνο το 0,06% του συνόλου των κλήσεων για δηλητηριάσεις (Ελευθεροτυπία 07/04/2014).

Στο περίπτερο της Βουλής εντόπισε το δημοσίευμα της Espresso (23/03/2014, Αξία 20/03/2014, Παρασκήνιο 20/03/2014) γνωστό πολιτικό αρχηγό με ηλεκτρονικό τσιγάρο. Ο οποίος είχε σταθεί για να αγοράσει χαρτομάντιλα, αλλά ο υπεύθυνος βιάστηκε να του δώσει ένα πακέτο τσιγάρα, όπως συνήθως. *«Δεν θέλω τσιγάρα»* του έκοψε τη φόρα ο πρόεδρος, αποκαλύπτοντας πως μετρά οκτώ ημέρες που έκοψε το κάπνισμα. Τουλάχιστον το συμβατικό τσιγάρο. Γιατί στην τσέπη του έχει πλέον ένα ηλεκτρονικό τσιγάρο, το οποίο πιστεύει ότι θα τον βοηθήσει να ξεπεράσει την κακή συνήθεια πιο ομαλά.

Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων Ηλεκτρονικού Τσιγάρου (ΣΕΕΗΤ), γνωστοποιεί στην Κοινή Γνώμη, η οποία καλείται να αξιολογήσει το γεγονός, πως κάθε αύξηση στις πωλήσεις ηλεκτρονικού τσιγάρου, επιφέρει ταυτόχρονη μείωση στις πωλήσεις παραδοσιακών τσιγάρων, ενώ πλήττει σαφώς και την κερδοφορία των εταιρειών που σχετίζονται με σκευάσματα σχετικά με τη θεραπεία ασθενειών που προκαλεί το κάπνισμα συμβατικού τσιγάρου. Αυτήν την ανακοίνωση έκανε ο ΣΕΕΗΤ στην εφημερίδα των Συντακτών (28/04/2014) μετά από την παρουσίαση έρευνας για τις θετικές επιδράσεις του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Σε άλλη δημοσίευση (Εφημερίδα των Συντακτών 28/01/2014) ο ΣΕΕΗΤ αναφέρει το ηλεκτρονικό τσιγάρο, το οποίο αποτελεί ένα λιγότερο επιβλαβές εναλλακτικό προϊόν χωρίς καύση και μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά στην πολιτική καταπολέμησης των συνεπειών του καπνίσματος.

Ελληνική εταιρεία ηλεκτρονικών τσιγάρων με νέες διαφημιστικές προσεγγίσεις και μετά τις πρόσφατες αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που κατατάσσει το

ηλεκτρονικό τσιγάρο στα καταναλωτικά προϊόντα παρουσιάζεται να ατενίζει με μεγάλη αισιοδοξία το μέλλον της αγοράς (Εφημερίδα των Συντακτών 13/01/2014).

Δεδομένου ότι θεωρείται προϊόν της ευρύτερης καπνοβιομηχανίας, θα πρέπει να απαγορευτεί σε ανηλίκους. Γίνεται λόγος ακόμη και για υψηλότερη φορολογία, σε ένα προϊόν που έχει το 1/5 της τιμής των κανονικών τσιγάρων. Η διάδοσή του σε όλον τον κόσμο είναι πρωτοφανής. Έχει εξαπλωθεί με μεγάλη ταχύτητα. Μόνο στην Ευρώπη το έχουν προμηθευτεί περισσότεροι από 7 εκατομμύρια καπνιστές, στην προσπάθειά τους να κόψουν την κακή τους συνήθεια. Κάποιοι σε καπνοπωλεία αγωνίζονται να πάρουν τα αποκλειστικά δικαιώματα για το ηλεκτρονικό τσιγάρο με τη νικοτίνη, δεδομένου ότι μέχρι στιγμής το μονοπώλιο είναι προνόμιο των καπνοπωλείων. Αυτό θεωρούν ότι είναι το μέλλον για αυτούς (Πρώτο θέμα 17/04/2014).

Τη σύσταση του ηλεκτρονικού τσιγάρου στο ευρύ κοινό ανέλαβε το 2010 ο ηθοποιός του Χόλιγουντ Τζόνι Ντεπ, όταν σε ένα στιγμιότυπο της ταινίας «Ο τουρίστας» εξήγησε τη χρήση του στην Αντζελίνα Τζολί. Από τότε τα καταστήματα πώλησης «e-cigs» πλημμύρισαν την αγορά (Το Βήμα 01/03/2014).

3. Συζήτηση

Από ότι φαίνεται από τα στοιχεία της έρευνας από την εμφάνιση των πρώτων δημοσιεύσεων ως την ημερομηνία που έγινε η αναζήτηση παρουσιάζεται μια σταδιακή αύξηση του ενδιαφέροντος για αυτό το θέμα, όλο και μεγαλύτερο ποσοστό της Ελληνικής και παγκόσμιας αγοράς ασχολείται με το ηλεκτρονικό τσιγάρο¹. Αυτό το γεγονός δημιουργεί μεγάλη συζήτηση σε όλα τα επίπεδα. Ο μεγαλύτερος όγκος δημοσιεύσεων είναι το 2013 και τους πρώτους μήνες του 2014. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2014 τα άρθρα που συμπεριλαμβάνει από την αναζήτηση είναι έως τις 04/05/2014. Σε αυτήν την περίοδο εμφανίζονται οι 98 από το σύνολο των 146 αναφορών. Αυτή η μελέτη εξετάζει πέντε σημαντικά θέματα τα οποία είναι: 1) Ρυθμίσεις και νομοθεσία για την χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου 2) Αβεβαιότητα και επικίνδυνα συστατικά του 3) Κόστος και οικονομικά δεδομένα 4) Εναλλακτική επιλογή με λιγότερες παρενέργειες και 5) Διαφήμιση, εμπόριο από εταιρίες και χρήση επωνύμων.

Πολλά άρθρα παρουσιάζουν περισσότερα από ένα θέματα καθώς αν υπολογίσουμε το σύνολο των δημοσιεύσεων για κάθε έτος είναι λιγότερες από το άθροισμα των δημοσιεύσεων για κάθε θέμα χωριστά. Αυτή η διαφορά γίνεται ακόμα περισσότερο αισθητή τα έτη 2013 και την περίοδο του 2014 που προσδιορίζεται παραπάνω. Από αυτό πιθανόν να βγαίνει το συμπέρασμα ότι το εύρος των θεμάτων που αναλύονται όσο αυξάνεται το ενδιαφέρον για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα είναι μεγαλύτερο,

περισσότερο εμπειριστατωμένο και πλήρες. Αν αυτό ισχύει συνεπάγεται καλύτερη ενημέρωση του κοινού για το θέμα. Προς αυτή τη κατεύθυνση συνηγορεί και το γεγονός ότι τα προϊόντα που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό τσιγάρο έχουν αυξηθεί και εξελιχθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια.^{8,9}

Τα χαμηλότερα ποσοστά δημοσιεύσεων κατά την διάρκεια της έρευνας φαίνεται να έχει το θέμα που αναφέρεται στο κόστος χρήσης και αγοράς του ηλεκτρονικού τσιγάρου σε σύγκριση με το συμβατικό. Πιθανόν αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι θεωρείται λιγότερο σημαντικό σε σύγκριση με τα υπόλοιπα που διαπραγματεύονται νομικά θέματα, θετικά και αρνητικά για τη χρήση τους, την ασφάλεια και αποτελεσματικότητα του προϊόντος. Σε αυτό συνηγορεί ότι η αύξηση της δημοτικότητας του οφείλεται το γεγονός ότι στην αρχή παρουσιάστηκε ως προϊόν που ενισχύει τη διακοπή του καπνίσματος, χωρίς όμως να έχει πάρει έγκριση για αυτό κυρίως λόγω των βλαβερών συστατικών που περιέχει.^{2,3}

Στην αρχή παρατηρείται μια διάχυση της πληροφορίας προς διαφορετικά θέματα χωρίς επικέντρωση σε κάποιο συγκεκριμένο. Λόγω του μικρού αριθμού των άρθρων όμως δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Αυτό είναι εν μέρει αναμενόμενο από το μούδιασμα που αρχικά προήλθε από ένα θέμα που αλλάζει τις αντιλήψεις σε παγιωμένες συνήθειες ετών με πολλά να θεωρούνται δεδομένα. Ξαφνικά το ηλεκτρονικό τσιγάρο παρουσιάστηκε ως ανταγωνιστής των συμβατικών στο λιανικό εμπόριο αλλά και ως μέθοδος διακοπής του καπνίσματος αντί των φαρμάκων.¹⁶

Για τα θετικά και αρνητικά από τη χρήση του ηλεκτρονικού τσιγάρου αλλά και οι παρουσιάσεις του ως εναλλακτικός τρόπος καπνίσματος με λιγότερες συνέπειες καταλαμβάνει σημαντικό αριθμό επί του συνόλου των δημοσιεύσεων αλλά είναι σταθερά και σημαντικά χαμηλότερος σε αριθμό σε σύγκριση με τις δημοσιεύσεις που τα παρουσιάζουν ως επικίνδυνα και επιβλαβή για την υγεία. Όμως τα τελευταία χρόνια από την πιο πολύπλευρη ανάλυση του ηλεκτρονικού τσιγάρου ίσως αυτό δεν έχει μεγάλη σημασία για την ενημέρωση του κοινού για αυτό το θέμα.

Προκύπτει ότι οι εφημερίδες δίνουν στους αναγνώστες ένα σύνολο σημαντικών πληροφοριών για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα που παρουσιάζουν διακύμανση κατά την περίοδο μελέτης. Στο θέμα της νομοθεσίας, οι δημοσιεύσεις αρχίζουν με την εφαρμογή του αντικαπνιστικού νόμου σχετικά με το εάν συμπεριλαμβάνει και το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Μετά την αρχική σύγχυση για αυτό ένα άλλο ερώτημα είναι ότι δεν έχει πάρει τις σχετικές εγκρίσεις από τις αρμόδιες υπηρεσίες, κάτι που ανοίγει τον δρόμο αποφάσεων που να απαγορεύουν την κυκλοφορία του. Οι δημοσιεύσεις αυτές συνάδουν με το γεγονός ότι για μεγάλο χρονικό διάστημα το νομικό κενό που υπήρχε δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για την κυκλοφορία του ηλεκτρονικού τσιγάρου υπό ειδικές συνθήκες σε πολλές χώρες²⁸.

Στην Ελληνική αγορά παρουσιάζονται στοιχεία για τα ηλεκτρονικά τσιγάρα που περιέχουν νικοτίνη με τα οποία κατατάσσονται στα φαρμακευτικά προϊόντα, ενώ

εκείνα χωρίς νικοτίνη όχι. Με αφορμή την παρουσίαση αυτού του νομικού πλαισίου από κάποια μέσα γίνεται λόγος για απαγόρευση τους ακόμα και σε κλειστούς δημόσιους χώρους. Αν και οι φωνές προς την κατεύθυνση των απαγορεύσεων πληθαίνουν ήρθε το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο να δώσει λύσεις σε αυτό το ζήτημα. Χαρακτήρισε τα ηλεκτρονικά τσιγάρα καταναλωτικά προϊόντα με την επιφύλαξη να επιβάλει κυρώσεις εάν παρουσιαστούν προβλήματα υγείας. Σε κάποιες περιπτώσεις εναλλαγή των δημοσιεύσεων που από τη μια προτείνονται απαγορεύσεις όπως π.χ. για ανηλίκους και από την άλλη παρουσιάζονται στοιχεία αποδοχής του ηλεκτρονικού τσιγάρου όπως στην Ιταλία. Τα πιο πρόσφατα δεδομένα που δημοσιεύονται αναφέρονται στο καθεστώς της νομοθεσίας που θα ξεκαθαρίσει το 2016 με το αν θα είναι καταναλωτικά ή φαρμακευτικά προϊόντα. Στο Ηνωμένο Βασίλειο συγκεκριμένα θα προσδιορίζεται το ηλεκτρονικό τσιγάρο, όπως και οι άλλες συσκευές παράδοσης νικοτίνης στην κατηγορία των φαρμάκων, αλλά ο κανονισμός έχει ανασταλεί μέχρι το 2016¹⁶.

Εξαρχής λόγω της ύπαρξης νικοτίνης, μιας εθιστικής ουσίας σε ένα προϊόν που δεν έχει καταλήξει η έρευνα για το τι πρόκειται να γίνει, υπήρχαν ερωτηματικά. Αυτά ήταν για το σύνολο των ουσιών που περιέχει και τις επιπτώσεις τους, τόσο άμεσες αλλά και μακροπρόθεσμες.^{1,3,4} Στις δημοσιεύσεις παραθέτονται γενικότερα προβλήματα που δημιουργούνται από την λανθασμένη άποψη που καλλιεργείται για υποσχέσεις διακοπής καπνίσματος αλλά και επιφυλάξεις ότι μπορεί να διατηρούν την καπνισματική συνήθεια. Η οπτική ομοιότητα δημιουργεί αβεβαιότητα από την άποψη ότι παρουσιάζεται σαν ένας υγιεινός τρόπος καπνίσματος και μπορεί να επηρεάσει την γενικότερη στάση απέναντι στο κάπνισμα. Υπάρχει ο κίνδυνος να αποτελέσει πύλη εισόδου στην καπνισματική συνήθεια με τον ελκυστικό τρόπο που παρουσιάζεται. Συχνά γίνεται λόγος και για τις βραχυπρόθεσμες επιπλοκές, που είναι πολύ επικίνδυνες σε κάποιες περιπτώσεις όπως όταν προκλήθηκε έκρηξη από αυτά και δηλητηριάσει κυρίως σε παιδιά⁴⁸.

Συχνά υπάρχουν αναφορές για το ηλεκτρονικό τσιγάρο ότι δεν επιβαρύνει την υγεία και βοηθάει στη διακοπή του καπνίσματος, κάποιες φορές συγκρινόμενο και με άλλα προϊόντα όπως τα διαδερμικά αυτοκόλλητα νικοτίνης. Παρουσιάζεται να μην προκαλεί το παθητικό κάπνισμα και με αυτό αναιρούνται οι περιορισμοί σε δημόσιους χώρους, χωρίς επιπτώσεις για τον χρήστη. Άλλες φορές παρουσιάζεται απλά πιο ασφαλές χωρίς όμως μελέτες που να το επιβεβαιώνουν^{2,3}.

Η χρήση από αναγνωρίσιμους παρουσιάζεται σαν μόδα και προωθείται με διάφορους τρόπους όπως νεαρά μοντέλα και διασημότητες που μεταδίδουν εικόνες του προϊόντος ως λαμπερό και μοντέρνο^{7,49}. Χαρακτηριστικές δημοσιεύσεις αναφέρουν τραγουδιστές, ηθοποιούς, πολιτικούς και άλλους που μπορούν να δημιουργήσουν πρότυπες συμπεριφορές να τα χρησιμοποιούν. Διάφορες εταιρίες που έχουν σχέση με το εμπόριο φαίνεται να ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για το ηλεκτρονικό τσιγάρο, γεγονός που δημιουργεί ερωτηματικά για το δευτερογενές όφελος από την οικονομική εκμετάλλευση του. Υπάρχει διστακτικότητα και για το κατά πόσο υπάρχει αντικειμενικότητα στον τρόπο παρουσίασης του από τις εμπλεκόμενες εταιρίες^{16,28}.

Αυτές είναι καπνοβιομηχανίες, πολυεθνικές που το εμπορεύονται, φαρμακευτικές κ.τ.λ. Αυτές φαίνεται να διαφωνούν μεταξύ τους σε πολλά θέματα και να μεταφράζουν κατά περίπτωση τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών που εμφανίζονται κατά καιρούς. Έτσι υπάρχει διαφορετική αξιολόγηση και παράθεση στην κοινή γνώμη των δεδομένων. Μέσω της διαφήμισης πολλές φορές υπάρχει στοχευόμενη προβολή προς κάποιες ομάδες πληθυσμού (π.χ. τους νέους ενήλικες). Ανάλογα οι αποφάσεις των αρμόδιων οργάνων επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά κάποιους προμηθευτές στην διάθεση του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Αυτό δημιουργεί πρόσθετο σημείο αντιπαράθεσης. Τα οικονομικά στοιχεία που εμφανίζονται δικαιολογούν την αντιπαράθεση αυτή και τα διαφημιστικά τεχνάσματα θεριεύουν μπροστά στο κέρδος. Αντικρουόμενες απόψεις πιθανόν να λειτουργούν αρνητικά στην εικόνα που θα διαμορφώσει η κοινή γνώμη. Αυτό όμως δεν επισκιάζει το γεγονός των σημαντικών πληροφοριών για τα χαρακτηριστικά τους που δίνονται από τις δημοσιεύσεις¹. Άλλες φορές γίνεται λόγος ότι αποτελεί πιο φθηνή λύση από το συμβατικό τσιγάρο. Το κόστος διακοπής καπνίσματος δεν καλύπτεται από τα ασφαλιστικά ταμεία. Υπάρχει μεγάλη αύξηση της χρήσης τους για λόγους οικονομίας στο οποίο συμβάλει και η χαμηλή φορολογία σε σχέση με το συμβατικό τσιγάρο.

Συμπερασματικά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσιάζουν σε μεγάλη έκταση θέματα που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό τσιγάρο. Η εκτενή παρουσίαση τους πιθανόν να διαμορφώνει την άποψη του κοινού προς την μια ή την άλλη κατεύθυνση. Από την ανάλυση των θεμάτων προκύπτει η ανάγκη μέτρων και η θέσπιση κανόνων γύρω από την κυκλοφορία του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Αυτό όμως δεν θα πρέπει να επισκιάσει το πιθανό όφελος που μπορούν να προσφέρουν σε κάποιες ομάδες καπνιστών. Προκύπτει επίσης ο μεγάλος ρόλος της διαφήμισης σε αυτό το προϊόν και εμπλοκή διαφόρων συμφερόντων που προσπαθούν να επηρεάσουν καταστάσεις προς διάφορες κατευθύνσεις. Αυτή η μελέτη ισχυροποιεί την άποψη ότι θα πρέπει να τεθούν κανόνες στην αγορά και διαφήμιση του ηλεκτρονικού τσιγάρου. Η αυξανόμενη χρήση τους δείχνει ότι είναι επιτακτική ανάγκη η εγρήγορση μας για να τεθούν οι βάσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Η ανάλυση των δημοσιεύσεων δεν είναι γνωστό πως γίνονται δέκτες και ερμηνεύονται από τους ακροατές. Περαιτέρω έρευνα χρειάζεται στο πώς τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και οι διαφημιστικές εταιρίες των ηλεκτρονικών τσιγάρων επιδρούν στην συμπεριφορά των καπνιστών. Η ανάλυση που έγινε εγείρει ερωτηματικά για τον έλεγχο των τσιγάρων, το ενδιαφέρον των αναγνωρίσιμων, την μόδα γύρω από αυτό και γενικότερα τον τρόπο προβολής του.

Στους περιορισμούς της μελέτης συμπεριλαμβάνεται το ότι σε αυτήν δεν υπάρχει καμία αναφορά σε άρθρο που να προέρχεται από κάποια ηλεκτρονική ιστοσελίδα. Δεν είναι γνωστός ο αριθμός των δημοσιεύσεων σε αυτές τις πηγές πληροφόρησης, ούτε ποιες είναι αυτές και σε ποιες ηλικιακές ομάδες απευθύνονται. Αν λάβουμε υπόψη ότι η προώθηση του ηλεκτρονικού τσιγάρου γίνεται σε μεγάλο βαθμό από το διαδίκτυο που αυξάνει με αυτόν τον τρόπο τους χρήστες, συμπεραίνουμε πως στο μέλλον θα πρέπει να μελετηθεί και αυτή η πηγή πληροφόρησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Ingrid T. E-cigarettes are to be regulated as medicines 2016. BMJ. 2013, 346:3859. 14/06/2013. <http://bmj.com/>
- 2) Jean-François E. Should electronic cigarettes be as freely available as tobacco? Yes. BMJ. 2013, 346:3845. 14/06/2013. <http://bmj.com/>
- 3) Etter J, Bullen C. Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy. Addiction 2011, 106:2017-2028.
- 4) Etter J, Bullen C, Flouris A, et al. Electronic nicotine delivery systems: a research agenda. Tob Control 2011, 20:243–8.
- 5) Neal L, Maciej L. The Regulatory Challenge of Electronic Cigarettes. JAMA 2013 7(310): 685-686.
- 6) Goniewicz M, Kuma T, Gawron M, Knysak J, Kosmider L. Nicotine levels in electronic cigarettes. Nicotine Tob Control 2013, 15(1):158-166.
- 7) Priscilla C. Electronic cigarettes: human health effects. Tob Control 2014, 23:36-40. 18/04/2014.
- 8) Theodore L. Wagener¹, Michael S, Belinda B. Electronic cigarettes: achieving a balanced perspective. Addiction 2012, 107:1545–1548
- 9) Noel J, Rees V, Connolly G. Electronic cigarettes: a new tobacco industry; Tob control 2011, 20:81.
- 10) European Commission.2012.Special Eurobarometer 385. Attitudes of Europeans towards Tobacco.http://ec.europa.eu/public_opinion/index_eu.htm.
- 11) Πατάκα Α, Αργυροπούλου Π. Ποια η αλήθεια για το ηλεκτρονικό τσιγάρο? Πνεύμων. 2012, 25(3): 268-271.
- 12) Etter J, Stapleton J. Nicotine replacement therapy for long-term smoking cessation: a meta-analysis. Tob Control 2006,15:280-5.
- 13) Harris J, Thun M, Mondul A, Calle E. Cigarette tar yields in relation to mortality from lung cancer in the cancer prevention study II prospective cohort, 1982-8. BMJ 2004, 328:72.
- 14) Pearson J, Richardson A, Niaura R, Vallone D, Abrams D. e-Cigarette awareness, use, and harm perceptions in US adults. Am J Public Health. 2012,102(9):1758-1766.
- 15) Pederson L, Nelson D. Literature review and summary of perceptions, attitudes, beliefs, and marketing of potentially reduced exposure products: communication implications. Nicotine Tob Res. 2007, 9(5):525-34.

- 16) Chen I. FDA Summary of Adverse Events on Electronic Cigarettes. *Nicotine and tobacco research*. 2013, 2(15):615-616.
- 17) Polosa R, Caponnetto P, Morjaria J, Papale G, Campagna D, Russo C. Effect of an electronic nicotine delivery device (e-cigarette) on smoking reduction and cessation: a prospective 6-month pilot study. *BMC Public Health*. 2011,11:786.
- 18) Hughes J, Pillitteri J, Callas P, Callahan R, Kenny M. Misuse of and dependence on over-the-counter nicotine gum in a volunteer sample. *Nicotine Tob Res* 2004, 6:79-84.
- 19) Caponnetto P, Campagna D, Papale G, Russo C, Polosa R. The emerging phenomenon of electronic cigarettes. *Expert Rev Respir Med* 2012, 6:63–74.
- 20) Bullen C, McRobbie H, Thornley S, Glover M, Lin R, Laugesen M. Effect of an electronic nicotine delivery device (e cigarette) on desire to smoke and withdrawal, user preferences and nicotine delivery: randomised cross-over trial. *Tob Control* 2010; 19: 98–103.
- 21) Pellegrino R, Tinghino B, Mangiaracina G, Marani A, Vitali M, Protano C, Osborn J, Cattaruzza M. Electronic cigarettes: an evaluation of exposure to chemicals and fine particulate matter (PM). *Ann Ig*. 2012, 24:279–88.
- 22) Caponnetto P, Russo C, Bruno C, Alamo A, Amaradio M, Polosa R. Electronic cigarette: a possible substitute for cigarette dependence. *Monaldi Arch Chest Dis*. 2013,79(1):12-19.
- 23) Wollscheid A, Kremzner M. Electronic cigarettes: safety concerns and regulatory issues. *Am J Health-Syst Pharm*. 2009, 66(19):1740-1742.
- 24) Bullen C, McRobbie H, Thornley S, et al. Effect of an electronic nicotine delivery device (e cigarette) on desire to smoke and withdrawal, user preferences and nicotine delivery: randomized crossover trial. *Tob Control*. 2010, 19(2):98-103.
- 25) Benowitz N. Clinical pharmacology of nicotine: implications for understanding, preventing, and treating tobacco addiction. *Clin Pharmacol Ther*. 2008, 83(4):531-541.
- 26) Flouris A, Chorti M, Poulianiti K, et al. Acute impact of active and passive electronic cigarette smoking on serum cotinine and lung function. *Inhal Toxicol*. 2013, 25:91–101.
- 27) Ayers J., Ribisl K, Brownstein J. Tracking the rise in popularity of Electronic Nicotine Delivery Systems (electronic cigarettes) using search query surveillance. *Am J Prev Med*. 2011, 40: 448–53.
- 28) Lauren E, Katie A, Jacqueline S. Electronic Cigarettes: Do They Have a Role in Smoking Cessation? *Journal of Pharmacy Practice* 2012 25: 611.

- 29) Britton J. Electronic cigarettes. *Thorax*. 2013, 0:1-2.
- 30) Etter J, Bullen C. Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy. *Addiction*. 2011,106(11):2017-2028.
- 31) Siegel M, Tanwar K, Wood K. Electronic cigarettes as a smoking-cessation tool - results from an online survey. *Am J Prev Med*. 2011, 40(4):472-475.
- 32) Cahn Z, Seigel M. Electronic cigarettes as a harm reduction strategy for tobacco control: a step forward of a repeat of past mistakes? *J Public Health Policy*. 2011, 32:16–31.
- 33) Eissenberg T. Electronic nicotine delivery devices: ineffective nicotine delivery and craving suppression after acute administration. *Tob Control*. 2010, 19(1):87-88.
- 34) Sparks I. France to ban electronic cigarettes from all public places and subject them to the same tight rules as tobacco. *Daily Mail*. 31/05/2013.www.dailymail.co.uk/news/article-2333843/France-ban-electronic-cigarettes-public-places-subject-tight-rules-tobacco.html.
- 35) Dove M, Dockery D, Connolly G. Smoke-free air laws and secondhand smoke exposure among nonsmoking youth. *Pediatrics* 2010, 126: 80–7.
- 36) Noel J, Rees V, Connolly G. Electronic cigarettes: a new “tobacco” industry? *Tob Control*. 2011, 20(1):81.
- 37) Eissenberg T. Electronic nicotine delivery devices: ineffective nicotine delivery and craving suppression after acute administration. *Tob Control* 2010; 19: 87–8.
- 38) Bahl V, Lin S, Xu N, Davis B, Wang Y, Talbot P. Comparison of electronic cigarette refill fluid cytotoxicity using embryonic and adult models. *Reprod Toxicol* 2012, 34:529–37.
- 39) Thornton S, Oller L, Sawyer T. Fatal intravenous injection of electronic “eLiquid” solution. Annual Meeting of North American Congress of Clinical Toxicology. *Clin Toxicology* 2013, 51:238.
- 40) Valento M. Nicotine poisoning following ingestion of e-Liquid. Annual Meeting of North American Congress of Clinical Toxicology. *Clin Toxicology* 2013,51:239.
- 41) Goniewicz M, Kums T, Gawron M, Knysak J, Kosmider L. Nicotine levels in electronic cigarettes. *Nicotine Tob Res* 2013, 15:158–66.
- 42) Eissenberg T. Electronic nicotine delivery devices: ineffective nicotine delivery and craving suppression after acute administration. *Tob Control* 2010, 19:87–8.

- 43) Adkison S, O'Connor R, Bansal M, Hyland A, Borland R, Yong H, Cummings K, McNeill A, Thrasher J, Hammond D, Fong G. Electronic nicotine delivery systems: international tobacco control four-country survey. *Am J Prev Med.* 2013, 44(3):207-215.
- 44) Hughes J. Dependence potential and abuse liability of nicotine replacement therapies. *Biomed Pharmacother* 1989, 43:11
- 45) Eissenberg T. Electronic nicotine delivery devices: ineffective nicotine delivery and craving suppression after acute administration. *Tob Control* 2010, 19:87–8.
- 46) Ordonez J, Forrester M, Kleinschmidt K. Electronic cigarette exposures reported to poison centers. *Clin Toxicology* 2013, 51:685.
- 47) Christensen L, Van't Veen T, Bang J. Three cases of attempted suicide by ingestion of nicotine liquid used in e-cigarettes. *Clin Toxicology* 2013, 51:290.
- 48) Mannino D, Moorman J, Kingsley B, Rose D, Repace J. Health effects related to environmental tobacco smoke exposure in children in the United States: data from the Third National Health and Nutrition Examination Survey. *Arch Pediatr Adolesc Med* 2001; 155: 36–41.
- 49) Grana R, Glantz S, Ling P. Electronic nicotine delivery systems in the hands of Hollywood. *Tob Control* 2011, 20: 425–6.
- 50) Etter J. Electronic cigarettes: a survey of users. *BMC Public Health.* 2010,10:231.